

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Dítě jako svědek a oběť domácího násilí

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce :
PhDr. Alena Plšková

Vypracovala:
Eva Čeplová

Brno 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Dítě jako svědek a oběť domácího násilí“ zpracovala samostatně a použila jsem jen literaturu uvedenou v seznamu literatury. Elektronická a tištěná verze jsou totožné.

Prostějov 16.4.2010

.....

Eva Čeplová

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Aleně Plškové za její vstřícný přístup a za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

Eva Čeplová

OBSAH

Úvod	2
1. Domácí násilí	4
1.1 Definice domácího násilí	4
1.2 Hlavní znaky domácího násilí	5
1.3 Pachatel domácího násilí – agresor	6
1.4 Oběť domácího násilí	8
2. Dítě jako oběť domácího násilí	11
2.1 Domácí násilí a děti	11
2.2 Zvláštní formy týrání a zneužívání dětí	16
2.3 Domácí násilí – dopad na děti	17
3. Postup policie v případě domácího násilí	22
3.1 Na místě incidentu	22
3.2 Hodnocení hrozby nebezpečného útoku policií	24
3.3 Zásady komunikace s obětí domácího násilí	24
3.4 Institut vykazání	25
3.5 Výslech dítěte orgány činnými v trestním řízení	28
4. Instituce pro pomoc obětem domácího násilí	38
5. Průzkum postoje veřejnosti	41
5.1 Metody průzkumu, stanovení cílů a hypotéz	41
5.2 Vyhodnocení dotazníků	42
5.3. Závěr průzkumu	50
Závěr	51
Resumé	53
Anotace	54
Seznam použité literatury	55
Seznam příloh	57

ÚVOD

Domácí násilí je problémem, o kterém se v současné době hodně mluví. Nejen mezi odborníky, ale i mezi širokou veřejností, v médiích. Naštěstí se však o tom nejen mluví, ale poslední desetiletí i koná. V Parlamentu ČR jsou projednávány i přijímány zákony, které by mohly pomoci zlepšit postavení obětí. Zničující následky domácího násilí na ženách jsou dobře známé. Mnohem méně se ví o dopadu na děti, které jsou domácímu násilí mezi rodiči přítomny.

V bakalářské práci jsem se rozhodla zaměřit na problematiku domácího násilí, především jeho dopadu na děti. Volbu tématu také ovlivnila moje profese policisty. Přestože u policie pracuji již deset let, nemohu zcela jednoznačně tvrdit, že mám s tímto nebezpečným jevem dostatek zkušeností. V posledních měsících se v rámci svého povolání věnuji vyhledávání, dokumentování a zpracovávání trestných činů. Setkala jsem se i přímo s agresory tohoto násilného a společensky vysoce nebezpečného jednání. Za nejvíce alarmující považuji násilí v partnerství, kde vyrůstají nezletilé děti, které jsou svědky násilí na některém ze svých rodičů, jehož pachatelem bývá někdo blízký. Každý případ je individuální a má svá specifika. I když jsem v rámci svého zaměstnání na tuto problematiku teoreticky připravována, vždy mne překvapí samotná praxe poznání tohoto problému, ale i potřeby a předpoklady pro jeho náležité a účinné řešení. Já sama se zde ocitám na rozcestí. Jako matka šestileté dcery, která subjektivně prožívá a odsuzuje jakékoli násilí na dětech a zároveň jako profesionál, který musí zapomenout na své emoce, celou věc objektivně posuzovat a k agresorovi přistupovat jako k osobě, která potřebuje pomoci. Budu se snažit, aby tato práce byla užitečná nejen mně, ale i všem, kteří se nejrůznějším způsobem s danou problematikou setkávají či do ní nějak zasahují.

Práce je členěna na část teoretickou a praktickou. V teoretické části se chci věnovat obecně domácímu násilí jako sociálně patologickému problému naší společnosti. Následně se zaměřím na domácí násilí páchané na dětech a dopady, které na ně toto násilí může mít. Závěr teoretické části bude věnován postupu policie na místě domácího násilí v případech, kdy jsou přítomny děti a následně výsledk dítěte orgány činnými v trestním řízení, kde se podrobně zaměřím na předpoklady a překážky získání dětského svědectví. Praktická část bude vycházet z dotazníkového šetření, kde se zaměřím zejména na znalost pojmu „domácího násilí“ u veřejnosti. Poté mám v úmyslu

zjistit, zda má široká veřejnost dostatek informací, jak se zachovat, pokud se stane svědkem nebo obětí domácího násilí.

Cílem bakalářské práce je nejen poukázat na danou problematiku, ale také upozornit na dopady domácího násilí na děti. Právě děti bývají často opomíjenými oběťmi. Mohou být přímými oběťmi nebo se nedobrovolně dostávají do role svědka. Pro dítě je násilí mezi rodiči těžkým traumatickým zážitkem, který může dříve nebo později odstartovat závažné psychické poruchy. Negativní dopady domácího násilí se také projevují v přenesených vzorcích chování, kdy dítě má pak v dospělosti tendenci identifikovat se s rolí oběti, případně s rolí agresora.

1. DOMÁCÍ NÁSILÍ

1.1 Definice domácího násilí

Domácí násilí je fyzické, psychické, sexuální, ekonomické a jiné násilí mezi členy rodiny, nejčastěji mezi manželem a manželkou, druhem a družkou, rodiči a dětmi, prarodiči a vnuky. Nejde o vzájemné napadání, ale o opakované, dlouhodobé a stupňující se násilí jednoho člena rodiny vůči druhému.

Domácí násilí je, když vás blízká osoba opakovaně:

- uráží
- ponižuje před ostatními
- nutí k sexuálním praktikám, které se vám nelíbí, nebo je přes váš odpor vykoná

Domácí násilí je, když vám blízká osoba opakovaně:

- zakazuje styk s přáteli a vaší rodinou
- kontroluje veškeré vaše finance
- vyhrožuje a zstrašuje vás
- fyzicky ubližuje
- ničí vaše věci

Domácí násilí je, když blízká osoba požaduje naprostou kontrolu nad vším, co děláte. (Seminář BKB 2007, Ševčík, Olomouc)

Domácí násilí se odehrává většinou v rodině, tedy za zavřenými dveřmi, mezi lidmi, kteří jsou si blízcí. Může mít různé konkrétní podoby od týrání a zanedbávání dětí přes trýznění seniorů až po psychické a fyzické násilí mezi mužem a ženou, kteří jdou životem ve společném partnerském vztahu. Má gradující vývoj, pokračuje se vzrůstající rafinovaností a krutostí vůči oběti. Bez vnější pomoci nepřestane. (Bulletin MV ČR, 2001, s. 2)

1.2 Hlavní znaky domácího násilí:

- **přítomnost některé z forem násilí mezi osobami žijícími ve společném obydlí**
- **opakování a dlouhodobost** – cyklus násilí se opakuje: růst napětí – násilný incident – zklidnění. Z jednoho útoku jakéhokoliv charakteru nelze určit, zda jde o domácí násilí. Může to být však jeho začátek.
- **eskalace** – lze pozorovat, že incidenty jsou častější a krutější nebo hrozí, že se tak stane. Od urážek vede k psychickému snižování lidské důstojnosti až k fyzickým útokům a závažným trestným činům ohrožujícím zdraví a život.
- **jasné a nezpochybnitelné rozdělení rolí osoby ohrožené a osoby násilné** – domácí násilí nejsou vzájemné hádky, napadání, rvačky, spory, kdy se role osoby násilné a osoby ohrožené střídají.
- **neveřejnost** – probíhá zpravidla za zavřenými dveřmi bytu, stranou společenské kontroly. (<http://donalinka.cz/>)

Psychické násilí:

- **zastrašování** – zlé pohledy, ničení věcí, výhružná gesta, ubližování jiným v přítomnosti ohrožené osoby, předvádění zbraní
- **kritizování a ponižování** – nadávky, snižování schopností, přehlížení přání a tužeb, zlehčování obav
- **zvýšená kontrola všeho, co ohrožená osoba dělá** – kam jde, s kým mluví, co říká, kdy se vrátí, omezování samostatnosti a rozhodování o sobě
- **vyhrožování a vydírání** – vyhrožování bitím, přerušování kontaktů, sebevraždou, nucením k poslušnosti, vyvolávání pocitů viny

Fyzické násilí:

Facky, kopance, rány pěstí, tlučení hlavou např. o topení, rdoušení, tahání za vlasy, bití nějakým předmětem.

Sociální násilí:

Izolace od příbuzných a přátel zákaz přijímání návštěv, svým chováním agresor odrazuje návštěvníky od dalšího kontaktu, zákaz sledování televize, zákaz telefonování, doprovázení např. k lékaři.

Ekonomické zneužívání:

Zamezení přístupu k financím (i vlastním), vydírání, vynucování převodu bytu, nemovitosti, každodenní kontrola nákupů. (<http://donalinka.cz/>)

Fáze domácího násilí

Období týrání střídá období usmířování, kdy se agresor omlouvá za to, že oběť napadl, kupuje jí dárky, slibuje nápravu apod. Po usmíření začne agresor svou oběť znovu verbálně napadat, urážet a přichází období napětí, které bezprostředně předchází období fyzického týrání. Jde o cyklus násilí, z něhož je jen obtížné uniknout. Oběť pocítuje během období týrání silnou touhu vztah ukončit, agresor ji však v tu chvíli začne odprošovat a otupí tím její vůli k osvobození se z jeho pout. Vzbudí v oběti klamnou naději, že je možné vztah zachránit a tím se mu podaří ji znovu ovládnout. (Časopis „Co dělat, když ...? 2008, s. 7)

1.3 Pachatel domácího násilí – agresor

Profil pachatele

„Zatímco o obětech domácího násilí víme díky psychologickým výzkumům mnoho, o pachatelích domácího násilí výzkumy příliš nehovoří...“ (<http://kverek.webpark.cz/>)

Informace o agresorech získáváme z několika zdrojů, a to z kriminologických výzkumů, výpovědí obětí a z psychologických výzkumů psychiky agresora. Násilníci jsou různého věku i pohlaví, pocházejí z různých sociálních vrstev společnosti. Nehraje roli jejich dosažené vzdělání, náboženství ani rasová či etnická příslušnost. Neexistuje jasný osobnostní profil domácího násilníka. Může jít o osobu, která je dominantní, agresivní a silně se kontroluje, ale také může jít o člověka slabého, úzkostného a podezřívavého.

Typy pachatele

Klíčová je osobnost pachatele. V současné době převládá názor, že nejpravděpodobnější příčinnou okolností domácího násilí je (ne)patříčné osobnostní založení. Tomu odpovídá i alternativní pojem zneužívání partnera, který naznačuje psychologickou podobnost domácího násilí s problematikou zneužívání dětí. V obou jevech hraje totiž osobnost pachatele klíčovou roli, chování zneužívané oběti je z hlediska iniciace násilí podružné, ovlivňuje pouze detaily ve způsobu provedení.

Pachatele domácího násilí můžeme rozdělit na dva hlavní typy. Je jím **„násilník s dvojitou tváří“** Doma agresor, pro okolí konformní, solidní osoba a druhým typem pak **„sociálně problémový pachatel“**. Sociálně problémový jedinec znamená, že se chová agresivně, je nepřizpůsobivý, často užívá alkohol a drogy. Alkohol v domácím násilí je připisována role katalyzátoru, nikoli příčiny násilného dění. Podle některých autorů osoby, které potřebují a chtějí ventilovat své agresivní založení, se záměrně alkoholizují, neboť opilost může později posloužit ke změkčení jejich odpovědnosti za spáchané násilí. Alkoholické opojení funguje jako timing out, ve kterém mohou ventilovat své dissociální sklony, neboť později budou omlouvány či vysvětlovány alkoholickým opojením.

Dalšími typy násilníků jsou **„rozpadlý alkoholik“**, u něhož se násilné chování prohlubuje v závislosti na užívání velkého množství alkoholu. V takovém stadiu u člověka dojde k mravnímu, sociálnímu a psychickému zhrubnutí osobnosti, tzv. deprivaci, dále **„psychopatický pachatel“**, který se chová násilně z důvodu narušení své osobnosti. Tento typ násilníka je velmi nebezpečný, používá mučivé způsoby týrání a své chování dokáže výborně maskovat. Je mistrem manipulace, lží a často oběť pronásleduje i po skončení vztahu. Ve svém jednání je značně nevyzpytatelný. Poslední z výčtu typů násilných osob je **„obyčejný reaktivní násilník“**. Je to osoba, která řeší násilím stres nebo svou složitou životní situaci. Obvykle jde o slabého a nejistého jedince, který si na oběti vyvíjí svůj vztek a posiluje sebevědomí. Tento typ pachatele je nejobvyklejší. (Kriminalistický sborník, kolektiv autorů, 2006, s. 37)

Odborná literatura samozřejmě poukazuje i na další typologie, které se snaží přiblížit povahové rysy agresorů, podle mého názoru však právě tato výše uvedená typologie nejvíce odpovídá realitě.

1.4 Oběť domácího násilí

Ucelený osobnostní profil oběti domácího násilí neexistuje. Obětí násilí v rodině se může stát kterýkoli člen rodiny, stejně tak se všichni vyskytují mezi pachateli. Nejčastějšími oběťmi násilí se však stávají ženy a děti. Rodina v takových případech přestává plnit roli útočiště a stává se nebezpečným místem.

Domácí násilí se tedy týká všech rodinných vztahů a oběti lze rozdělit do těchto **skupin**:

- **ženy** – tvoří 92-98 % obětí domácího násilí. Ženy, které se staly obětí domácího násilí, mají nejrůznější psychické problémy. Rozpoznat týranou ženu bývá obtížné, pokud ona sama svoji situaci skrývá. Často se za násilí v rodině stydí, popírá ho a uvádí jiné příčiny svých potíží.
- **děti** – v rodinách se ze 70 % odehrává násilí za přítomnosti dětí. Děti trpí násilím v rodině vždy, a to i tehdy, když nejsou samy přímo napadány. V rodinách, kde je přítomno domácí násilí, je výrazně větší nebezpečí, že se ublíží také dítěti. Děti zažívající domácí násilí jsou silně traumatizovány a jejich negativní zážitky se odrážejí i v jejich dospělém životě.
- **muži** – statistiky hovoří o tom, že je muž obětí domácího násilí ve 2-3 %. Tato čísla jsou ale zavádějící, jelikož jen málokterý muž veřejně přizná, že je týrán svou partnerkou.
- **senioři** – zde se domácí násilí vyskytuje ve 2-3 %. I toto číslo je ale zavádějící, neboť senioři jsou nejčastěji týráni svými dospělými dětmi a jen málokdo to veřejně přizná. Je to pro ně velice bolestné téma.
- **zdravotně postižení** – tato skupina je velice malá, ale přesto se najdou případy, kdy týrání vyjde najevo. Zdravotně postižení jsou mnohdy odkázáni na péči násilné osoby a vzhledem ke svému handicapu se nemohou dostatečně bránit.

„Podle čeho byla oběť vybrána? Protože byla po ruce a začala tak či onak vadit. Pro agresora oběť nic zvláštního neznamena. Předmětem nenávisti se stává v okamžiku, kdy začne unikat a nemá už agresorovi co poskytnout.“ (Hirigoyen, 2002, s. 151)

Ideální obětí pro pachatele domácího násilí je člověk svědomitý s přirozeným sklonem k sebeobviňování. Člověk, který si nakládá spoustu práce, obětuje se pro druhé, špatně snáší netaktnost, nedorozumění, je zranitelný i při neoprávněné kritice,

podléhá depresím. Jde o tzv. predepresivní typ (typus melancholicus). (Hirigoyen, 2002, s. 156)

Důsledky domácího násilí na oběť jsou specifické. Viktimizace v podobě domácího násilí produkuje totiž příznačný soubor následných mentálních a behaviorálních reakcí na straně oběti. Platí, že u obětí domácího násilí se setkáváme s jevy, které u obětí jiných kriminálních činů nenalzáme. Markantní je například přetrvávající vazba k agresorovi, setrvávání ve vztahu s ním, zatajování závažnosti a příčin zranění, popírání viktimizace. Tyto typické důsledky domácího násilí jsou pro pozorovatele zvenčí málo srozumitelné. Vnější okolí nedovede pochopit, proč týraná osoba svého partnera neopustí. Neznalost problematiky pak vede k tomu, že chování oběti je vysvětlováno pomocí falešných mýtů, například tím, že ženě se násilí líbí, a proto nechce od svého partnera odejít. Podle Douglasové lze veškeré symptomy u týraných žen rozčlenit do **tří** kategorií:

1. Příznaky spadající pod **posttraumatickou stresovou poruchu**

Zvýrazněná ztráta životních perspektiv kombinovaná s celkovou netečností až otupělostí. Není snadné ji oslovit, v kontaktu se jeví jako málo přístupná, projevuje malou účast na vnějším dění. Má tendenci utíkat před konflikty, není připravena ventilovat spontánně své emoce vzteku a zlosti. Stejně jako u jiných týraných žen se u ní setkáváme s tzv. extrémní laskavostí. Zejména při kontaktu s autoritou projevuje nápadnou vstřícnost, neprůbojnost, chce vyhovět. Toto chování lze registrovat i při prvních kontaktech s ošetřujícím lékařem či v poradnách.

2. Naučená bezmocnost

Naučená bezmocnost představuje specifický důsledek týrání blízkým člověkem. Jejím jádrem je následující tvrzení: jestliže se jedinec naučí, že nemá žádnou kontrolu nad nepříjemnými událostmi, a že každý jeho pokus to změnit končí prohrou, propadne letargii a pasivitě, která v extrémním případě může vést až k jeho smrti. Tyto oběti vyhledávají pomoc až v okamžiku, kdy jsou přesvědčeny, že jim jde o holý život. S naučenou bezmocností jde ruku v ruce drasticky snížené sebevědomí. Týraná žena ztrácí respekt ke své vlastní osobě. Ztráta pocitu vlastní hodnoty je doprovázena nejistotou, nerozhodností a někdy i pokřivením obvyklých měřítek. Například si není jista ani hodnocením toho, co se kolem ní děje. Neví, zda je normální vše snášet, nebo naopak vyjít s problémem za hranice soukromí a hledat pomoc.

3. Sebezničující reakce

Tyto reakce vyvolávají největší údiv laiků. Jde o typickou přirozenou strategii vyrovnávání se s opakovaným a nevypočitatelným násilím, které na oběti páchají její blízcí. Objevují se především u dlouhotrvajícího týrání a zahrnují zejména následující jevy:

- popírání viny útočníka (týraná žena vyvíňuje partnera a přisuzuje zneužívání mimořádným vnějším okolnostem, alkoholizaci)
- minimalizace následků (žena bagatelizuje svá zranění, zlehčuje intenzitu a nebezpečnost útoků, nevnímá vážnost situace)
- popírání viktimizace (týraná žena vehementně popírá své zneužívání, pro svá zranění udává nepravé důvody, psychogenní amnézie – chce zapomenout)
- odmítání možnosti záchrany (žena popírá reálné možnosti pomoci, patří sem opakované návraty k týrajícímu partnerovi, vymizení úvah o rozvodu)

Každá oběť domácího násilí je něčím specifická, je z jiného prostředí. Jednu věc ale mají tyto příběhy společnou – nenápadnost, s jakou domácí násilí začíná. **„V domácím násilí jde nejdříve o důstojnost, pak o zdraví a nakonec o život.“** (XIX. Odborná konference sociálních pracovníků „Domácí násilí na dětech, partnerech a seniorech“, Baudyšová, 2008)

2. DÍTĚ JAKO OBĚŤ DOMÁCÍHO NÁSILÍ

2.1 Domácí násilí a děti

Tři formy domácího násilí na dětech:

- Syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte
- Děti v roli svědků rodičovského/partnerského násilí
- Agresivní chování dětí

Syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte (Child Abuse and Neglect)

Syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte byl poprvé popsán na III. Evropské konferenci pro prevenci týrání dětí, která se konala v Praze v roce 1991. Na výsledky vzešlé z této konference navázala Zdravotní komise Rady Evropy, která v roce 1992 definovala stěžejní pojmy následovně:

- Tělesné týrání je fyzické ublížení na zdraví nebo nezabránění ublížení či utrpení dítěte, včetně úmyslného otrávení nebo udušení dítěte, a to tam, kde je určitá znalost či důvodné podezření, že zranění bylo způsobeno anebo že mu vědomě nebylo zabráněno. Jako další formy násilí na dětech lze označit případy opáření, utopení apod. Často uplatňované nepřiměřené fyzické trestání dětí v rodinách je kromě jiného také důsledkem obecně vysoké tolerance násilí v České republice. Tělesné týrání lze dělit na týrání **aktivní** a **pasivní** povahy.

Tělesné týrání aktivní povahy zahrnuje všechny akty násilí na dítěti. První podskupinou tělesného týrání aktivní povahy je tělesné týrání s následným poraněním, kdy poranění vzniklo v důsledku bití, popálení, opáření, trestání a selháním ochrany dítěte před násilím. Druhou podskupinu tvoří tělesné týrání dětí, které nemá bezprostřední známky tělesného poranění, ale děti jsou zasaženy utrpením způsobeným dušením, otrávením či jinými podobnými skutečnostmi. Dále lze do této podskupiny zařadit případy dětí záměrně vystavovaných opakovaným lékařským vyšetřováním a dětí sexuálně zneužívaných za užití násilí. Dítě či osoba pečující o dítě v těchto případech často uvádí nepravděpodobné zdůvodnění vzniku poranění. Dítě často nechce o způsobeném poranění hovořit.

Tělesné týrání pasivní povahy se vyznačuje nedostatečným uspokojením alespoň nejdůležitějších tělesných potřeb dětí, a to i v návaznosti na psychické a sociální potřeby. Jde o úmyslné, ale i neúmyslné neposkytování péče, které se vyskytuje u rodičů značně zaostalých, rodičů s psychickými poruchami. Do této skupiny lze zařadit též opomenutí v péči o dítě, které vyústí v jeho poranění či smrt. V uvedených případech dítě neprospívá, je zanedbané a vyznačuje se nedostatečným rozvojem v mnoha oblastech. Nejzávažnějším důsledkem je zpustnutí dítěte, v krajním případě jeho smrt.

- Psychické týrání zahrnuje takové chování dospělé osoby, které má vážný negativní vliv na citový vývoj dítěte a vývoj jeho chování. Citové nebo také psychické týrání může mít podobu verbálních útoků na sebevědomí dítěte, opakované ponižování dítěte či jeho zavrhování. Vystavování dítěte násilí nebo vážným konfliktům doma, násilná izolace, omezování dítěte, vyvolávání situace, kdy dítě má skoro stále pocit strachu, kdy je vystaveno dlouhodobé životní nejistotě způsobuje citové ublížení. Nepřiměřené ambice dospělých členů rodiny, dysfunkce rodiny vede často ke stálým útokům na dítě. Psychického týrání na dětech se mohou dopouštět i děti, často před hranicí dospělosti. (např. v dětském kolektivu, sourozenci mezi sebou apod.) S psychickým týráním se stále častěji setkáváme také v rámci rozvodové situace rodičů, kdy je dítě vystaveno neadekvátnímu nátlaku ze strany rodičů, je zatahováno do sporů a konfliktů. Často je dítě vystaveno jako přímý svědek hádkám mezi rodiči, je nadměrně a navíc zkresleně informováno o okolnostech rozpadu manželství a rodiny. Nejednou rodiče dítě nepřiměřeně zatěžují tím, že na ně uvalí zásadní rozhodnutí, s kým chce dítě žít, brání dítěti ve styku s druhým rodičem, sourozenci, širší rodinou a ovlivňují negativně jeho postoje (syndrom zavrženého rodiče).

Psychické týrání obsahuje složku **aktivní**, která spočívá v cíleném, záměrném a účelovém jednání. **Pasivní** složkou psychického týrání je naopak absence něčeho, co by se správně dítěti mělo dít. V důsledku toho nejsou uspokojovány základní potřeby dítěte. Konečným výsledkem pak může být psychická deprivace. Psychické týrání je nejrozšířenějším druhem týrání vůbec a je zároveň nejhůře rozpoznatelné. Tato skutečnost činí značné problémy nejenom při diagnostice samotné, ale např. i při důkazním řízení soudním.

Psychické týrání může mít tyto následky:

- vznikají různé druhy závislostí, poruchy příjmu potravy či deprese;
 - dítě má pocit, že není rodiči milováno;
 - dítě se neustále podceňuje a je ustrašené, anebo se naopak projevuje velmi agresivně jeho psychické projevy jsou různorodé, často nevyrovnané a proměnlivé;
 - dítě má potíže v mezilidských vztazích, které přetrvávají i do dospělého věku a mohou přetrvávat po celý život. Tyto potíže se projevují především ve vztahu k lidem, se kterými hodlá navázat důvěrný vztah, ve vztahu ke kolegům v zaměstnání a především ve vztahu k nadřízeným, kde může spatřovat reflexi rodičovské autority. Hlavním symptomem je nejistota v těchto vztazích;
 - dítě začíná pochybovat o správnosti svého vnímání reality, je pro něj jednodušší obviňovat sebe sama než připustit odpovědnost vlastních rodičů za to, co se mu děje (tzn. za projevy psychického týrání)
 - projevují se tendence stát se obětí psychického týrání v dalších vztazích. Oběti domácího násilí si v dospělosti vybírají partnery, kteří je obdobně jako rodiče psychicky týrají, anebo mohou naopak v dalších vztazích aktivně psychicky týrat své děti, partnery apod.;
 - dochází k častější viktimizaci dalšími negativními společenskými jevy – oběti psychického týrání se v důsledku sníženého sebevědomí a menší schopnosti sebeobhájení daleko častěji a snáze mohou stát obětí např. šikany v dětském kolektivu, mobbingu (šikany) na pracovišti apod.
- Sexuální zneužívání je nepatřičné vystavení dítěte pohlavnímu kontaktu, činnosti či chování. Zahrnuje jakékoliv pohlavní dotýkání, styk či vykořisťování kýmkoliv, komu bylo dítě svěřeno do péče anebo kýmkoliv, kdo dítě zneužívá. Takovou osobou může být rodič, příbuzný, přítel, odborný či dobrovolný pracovník či cizí osoba. Pohlavní zneužívání se dělí na **bezdotykové** a **dotykové**.

Do **bezdotykové formy sexuálního zneužívání** zejména patří:

- exhibicionismus, při kterém dospělý ukazuje své genitálie a často upřednostňuje jako cíl této své aktivity děti;
- harassment, který je vymezován jako znepokojování, zneklidňování dítěte slovními výpady, poplácáváním po zadku, tisknutím k sobě, pokud toto chování dospělého má sexuální podtext;
- obscénní telefonické hovory;
- přinucení dítěte k obnažení a fotografování, k prohlížení časopisů s pornografií

Do **dotykové formy sexuálního zneužívání** spadá zejména:

- jednání, při kterém je dítě dospělým obtěžováno, líbáno, osaháváno na erotogenních zónách. Toto jednání je často doprovázeno slovními útoky;
 - sexuální útok, kdy se dospělý, za užití síly a často při obraně oběti, dítěte dotýká na jeho erotogenních zónách, mazlí se s ním a poškozuje ho tím, že do něj vniká např. prstem, jazykem či předměty;
 - znásilnění, které spočívá ve vynuceném vniknutí do vagíny, konečníku či úst dítěte penisem;
 - incest, který je definován jako sexuální aktivita mezi dvěma osobami, jimž není zákonem dovoleno uzavřít sňatek;
 - intrafemurální pohlavní styk (styk mezi stehna)
 - komerční sexuální zneužívání, které může mít podobu dětské pornografie, dětské prostituce a obchodu s dětmi za účelem sexuálního zneužití. Dětská pornografie je definována jako jakýkoliv zvukový nebo obrazový materiál, který používá děti v sexuálně implicitním kontextu.
- Zanedbávání je pojímáno jako jakýkoli nedostatek péče, který způsobuje vážnou újmu vývoji dítěte, nebo ohrožuje dítě. U dítěte můžeme rozpoznat zanedbávání tělesné, citové, zanedbávání výchovy a vzdělání. V závislosti na stupni zanedbávání se rozlišuje těžké zanedbávání bezprostředně ohrožující život a zdraví dětí (zejména zanedbávání odpovídající výživy a lékařské péče) a všeobecné zanedbávání, kam spadá i nedostatečná ochrana dětí před škodlivým působením sociálně

patologických jevů (alkoholismus, kriminalita, toxikomanie). (Dunovský, Dytrych, Matějček, 1995, s. 27)

Mezi **vnější podmínky** pro potenciální ohrožení dětí zanedbáváním řadíme:

- život dítěte v zařízeních kolektivní výchovy;
- úmrtí matky a osiření dítěte, kdy dochází k ohrožení dítěte nedostatkem určitých vývojových podnětů;
- nepřítomnost otce, což může být závažným deprivacním činitelem;
- nízká ekonomická úroveň rodiny;
- náročná povolání rodičů;
- alkoholismus, drogová závislost v rodině;
- promiskuitní sexuální vztahy a nestálost prostředí v rodině.

Dále rozlišujeme **vnitřní podmínky** potenciálně ohrožující dítě zanedbáváním. Těmito podmínkami se míní především psychika a celková osobnost primárních vychovatelů dítěte. Jejich výčet obsahuje zejména:

- citovou nezralost a povahovou nevypělost matky, otce nebo obou, která souvisí s jejich mladistvým věkem;
- duševní poruchy a nemoci rodičů, mentální retardace rodičů;
- vážné smyslové poruchy, pohybovou invaliditu
- zvláštní životní postoje, praktiky, zásady příslušníků náboženských sekt nebo jinak definované společenské skupiny.

Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (dále CAN) představuje pro děti mnohem závažnější a častější ohrožení, než si většinou veřejnost uvědomuje. Intenzita dopadu je umocněna skutečností, že většina forem spadající do syndromu CAN je vázaná na rodinné prostředí; tím je porušeno základní bezpečí dítěte a role těch nejbližších, kteří mají hájit zájmy dítěte a sytit jeho základní potřeby. Dítě je ještě z větší části odkázáno na péči rodičů a je na nich citově závislé. V důsledku toho se setkáváme také s tím, že pocit bezpečí a jistoty je u těchto dětí natolik oslaben, že se bojí přijít i o svou dysfunkční rodinu, ačkoliv ta je zdrojem jejich utrpení. O to více jsou

děti se syndromem CAN odkázané na pomoc lidí ze svého okolí, ať již jde o osoby příbuzné, či ty, které se s dítětem dostanou do kontaktu v rámci své profese, či o lidi z bezprostředního okolí dítěte. (Bulletin MV ČR, 2003, s.20-21)

Zvláštní formy týrání a zneužívání

Do této skupiny lze zařadit **systémové** týrání, **organizované** zneužívání dětí, **rituální** zneužívání a **sexuální turismus**.

- **Systémové týrání** (druhotné ponižování) je působeno tím systémem, který byl založen pro pomoc a ochranu dětí a jejich rodin. Příklady takovýchto týrání jsou: dítěti je upřeno právo na informace, je mu upřeno právo být slyšeno, dítě je neprávem odděleno od rodičů, špatná péče o dítě v zařízení, trauma dítěte způsobené necitlivými či opakovanými lékařskými prohlídkami, úzkost způsobená dítěti v rámci jeho kontaktu se soudním systémem (protrahovaná slyšení či poškozování dítěte zkušenostmi, které podstupuje jako svědek), odepření rodičovských práv na informace o dítěti a účast na rozhodování, kdykoli je to pro dobro dítěte, nedostatečné služby na pomoc týranému či zneužívanému dítěti. (Doporučení Rady Evropy č. (85)4 o násilí v rodině, Doporučení Rady Evropy č. (90)2 o sociálních opatřeních týkajících se násilí v rodině.)
- **Organizované sexuální zneužívání dětí** je definováno jako použití dítěte pro sexuální účely za peníze nebo odměnu. Má tři formy: dětskou prostituci, dětskou pornografii a obchod s dětmi. Organizovanost přesahuje hranice města, země či kontinentu. Vedle dětské prostituce lze do této skupiny řadit i dětskou pornografii v kontextu se sexuální turistikou a nový typ obchodních aktivit, ve kterých dítě vystupuje jako zboží. (Světový kongres o komerčním zneužívání, 1996)
- **Rituální zneužívání** je definováno jako zacházení s dětmi, které se uskutečňuje v souvislosti se symboly, jež mají náboženskou, magickou či nadpřirozenou charakteristiku a jsou součástí určitého organizovaného společenství. Nemusí se však vždy jednat o skupinový jev a nelze předjímat, jak se bude zneuživatel k dítěti chovat. Vžívání těchto symbolů a provozování aktivit je užíváno též k nahnání strachu dítěti. (Špeciánová, 2003, s. 20-26)

Děti v roli svědků rodičovského/partnerského násilí

Je smutná pravda, že ve většině rodin postižených domácím násilím vyrůstají malé děti. Ty se stávají buď přímými svědky (v některých případech i oběťmi) násilných incidentů mezi svými rodiči, či svědky nepřímými. Je prokázáno, že i rodiče, kteří se snaží své děti programově uchránit před incidenty, bývají málo úspěšní. Bohužel je třeba konstatovat, že i v případě, kdy nejsou děti přímo přítomny hádkám, strkanicím a křiku, vycítí atmosféru plnou strachu, nervozity a neklidu, která panuje v rodině. Na děti žijící v takovém prostředí se přenáší všudypřítomné napětí a pocity permanentní nestability a nejistoty. Dítě si s takovou situací neví rady, cítí se bezmocně a hledá nějaká vysvětlení. Často se stává, že jediným rozumným vysvětlením pro dítě je to, že vším je vinno. To pak vede k pocitům nejistoty a malé sebedůvěry, což se může projevit i v agresivním chování dítěte navenek.

Agresivní chování dětí

K tomuto jevu dochází tehdy, když dítě vyrůstá v prostředí, kde jediným způsobem řešení konfliktů je násilí. Tento vzorec chování si pak velice často dítě přenáší do dospělosti a používá jej ve své nové rodině, nových vztazích. V každém takovém případě je tedy nadmíru žádoucí urychleně vytvořit dítěti klidné a příjemné rodinné prostředí.

2.2 Domácí násilí – dopad na děti

Zničující následky domácího násilí na ženách jsou dobře známé. Mnohem méně se ví o dopadu na děti, které jsou domácímu násilí mezi rodiči přítomny. Ty z největších obětí domácího násilí mohou být ti nejmenší. Tyto děti jsou často opomíjenými oběťmi domácího násilí.

„Jednou, když mě manžel zase tak zbil a já pak seděla na gauči a plakala, přišla za mnou o pokoje naše sedmiletá dcera a zeptala se mě: ‚Tatínek už ti to zase udělal, vid?‘ Snažila se mě alespoň trošku utěšit. Až několik dní poté jsem si uvědomila, v jakém prostředí vlastně musí mé děti vyrůstat. A když se ke mně jejich otec chová jako

k té poslední, mohou mít ke mně mé vlastní děti vůbec nějakou úctu? A jaké to musí být pro ně?“ (Buskotte, 2008, s. 87)

Děti žijící v nevyrovnaných rodinách velice trpí. Platí to především v rodinách, kde se musí potýkat s fyzickým násilím mezi rodiči. Musí přihlížet tomu, jak je jejich matka bita, jak potom pláče, brání se nebo jak se snaží utéct. Vidí, jak se k celé této věci staví příbuzní, sousedé, či jiní dospělí. Nejspíše mají také zážitky s tím, jak k nim domů přijíždí policie, otce odvádí v poutech, maminku do nemocnice a podobně. To je pro děti bezpochyby veliká zátěž. Tato zátěž pro ně musí být velice náročná a většinou se s ní ani neumí skutečně vypořádat. Navíc je ve velikém ohrožení jejich vlastní pocit bezpečí a jistoty, což je pro malé dítě snad úplně to nejhorší.

Když je matka napadána, nejsou její děti ve velké většině případů pouhými pozorovateli, nýbrž také oběťmi. Jsou stejně tak jako ona bity, často dokonce také zraněny, křičí se na ně a podobně. Někdy proto, že zkrátka stály v cestě, jindy se třeba do celé věci zapojily, aby usměrnily otce a pomohly své matce. Je v podstatě pravidlem, že když je bita matka, jsou bity i děti, což je velice znepokojující fakt. Četné studie prokazují, že dětem domácí násilí škodí jak v případech, kdy jsou pouhými pozorovateli celé této situace, tak i tehdy, je-li násilí páčáno přímo na nich samotných.

Pokud se dítě potýká s domácím násilím po delší časové období, existuje zde relativně velká pravděpodobnost, že se na něm celá tato situace podepíše velmi negativním způsobem. Některé z dětí trpí nespavostí nebo mají noční můry, některé jsou až přehnaně přecitlivělé a potřebují fyzickou i citovou náklonnost a pozornost ve zvýšené míře. Navíc děti se musí s problémem vyrovnat nejen emocionálně, nýbrž také mentálně. Snaží se celou věc pochopit a porozumět jí, přičemž nehraje roli, jak je dítě staré. Mnoho dětí nakonec dojde k názoru, že jsou vlastně ony samy jádrem celého problému, že způsobily a zapříčinily agresivní chování jejich otce, a proto jsou za všechny následky zodpovědné právě ony. Mají neopodstatněné a velice silné pocity viny, protože si myslí, že tuto agresivní explozi otce vyvolalo jejich špatné chování, špatné známky ve škole, nenapsané úkoly, nesplněné povinnosti, nebo neuklizené hračky. Velice často si pomyslí, že měly a mohly této situaci jakkoli zabránit. Protože se vlastně permanentně snaží zabránit problémům, jsou v podstatě stále ve střehu a pod relativně velkým tlakem, což vede k tomu, že nemají „čas a sílu“ se koncentrovat na příjemné, hezké a pozitivní záležitosti. Jiné děti, a to převážně dívky, si tyto pocity viny

kompenzují tím způsobem, že se snaží převzít zodpovědnost za organizační záležitosti v rodině, za celou domácnost i za výchovu svých mladších sourozenců.

Otcovo násilné chování vůči matce zpravidla způsobuje, že se mezi rodiči a jejich dětmi vytváří jakási bariéra. V dětech tato situace vyvolává smíšené, až protikladné pocity. Vztah k matce by se dal popsat jako kombinace mezi hlubokou lítostí, zlostí a zklamáním. Matka v jejich očích ve své roli vlastně selhala. Není schopna je před otcem ochránit a zabránit násilí, stresu a problémům, které v rodině jsou. Z otce mají děti taktéž velmi smíšený pocit. Na jedné straně z něj mají strach a respekt, ale na druhé straně ho za jeho chování odsuzují. Děti se otce sice bojí a za jeho násilné chování a celkovou nepříznivou atmosféru v rodině, kterou svým jednáním způsobuje, ho nenávidí, ale zároveň touží po jeho zájmu, času, lásce a náklonnosti.

Celou tuto situaci navíc komplikuje, že děti, alespoň ve většině případů, velmi dobře vnímají fakt, že se o násilí nikde nemluví. Ani doma, ani ve společnosti. Vidí, jak pečlivě se matka snaží násilné chování otce utajit. Z toho pak pro děti plyne, že násilí je vlastně naprosté tabu, o kterém se nesmí mluvit. Jediní, komu se děti o své situaci a pocitech svěřují, jsou většinou jeho vlastní sourozenci, nebo stejně stará kamarádka či kamarád. Jenže děti o svém problému potřebují bezpodmínečně promluvit i s nějakou dospělou osobou, která je schopna jim pomoci celou jejich situaci pochopit a vyrovnat se s ní. (Buskotte, 2008, s. 87-89)

Děti vystavené domácímu násilí mohou mít problémy s učením a navazováním sociálních vztahů, projevovat se násilně, nezodpovědně, mohou mít tendence k delikvenci nebo trpět depresemi či úzkostmi. Děti v mladším věku jsou obzvláště zranitelné. Studie ukazují, že domácí násilí je častější v domácnostech s mladšími dětmi než v domácnostech, kde jsou děti starší. V mladším věku se dětský mozek „startuje“ na pozdější psychické a emocionální fungování. Vystavení dětí domácímu násilí v tomto věku ohrožuje jejich vývoj. Jak děti vyrůstají, mohou se objevovat některé problémy. Děti mladšího školního věku mohou mít potíže s učením a projevují se u nich častěji poruchy soustředění. Nevedou si ve škole obvykle tak dobře. Studie ukazují, že 40 % dětí z rodin, kde se vyskytuje násilí, má horší schopnosti čtení než děti z nenásilných rodin.

Existuje významné riziko způsobení újmy v oblasti psychického, emocionálního a sociálního vývoje dítěte. Kojenci a malé děti, které jsou vystaveny domácímu násilí,

zažívají tolik emocionálního stresu, že může ovlivnit vývoj jejich mozku, paměti a narušit smyslový vývoj.

Poruchy jejich vývoje mohou zahrnovat:

- přílišnou přecitlivělost
- poruchy spánku
- emocionální úzkost
- pocit osamělosti
- nevyzrálou osobnost
- problémy s pomočováním
- poruchy vývoje řeči

Další problém, který způsobuje vystavení dítěte domácímu násilí, je nepochopení smyslu, kterému jsou svědky nebo které prožívají. Nikdo nemluví o tom, co se děje a matčin pocit bezmoci vede k tomu, že vytěšňuje násilí, takže v případě, kdy násilí zrovna neprobíhá, chová se jakoby se nic nedělo. Tento vzorec chování přebírá dítě a dětské myšlenky a pocity spojené s prožitkem násilí se stávají útržkovité, zmatené a děti nejsou schopny pochopit jejich smysl.

Dopad domácího násilí může být odlišný u adolescentů, jež jsou vystaveni domácímu násilí od útlého dětství a u adolescentů, kteří se s domácím násilím setkají poprvé až v dospívání. Studie ukazují, že násilí proti matce silně ovlivňuje vznik deprese u adolescentních dívek. U adolescentů žijících v prostředí domácího násilí se zvyšuje riziko, že se stanou bezdomovci. Stresy spojené s domácím násilím mohou u adolescentů způsobit to, že sami začnou na domácím násilí participovat. (Seminář CEPOL, Cassar, 2007)

Pocity a myšlenkové pochody dětí, které se potýkají s domácím násilím:

Mají strach:

- nevědí, jestli se násilné chování bude stupňovat a jestli bude mít tento problém vůbec někdy konec...

- myslí si, že se celá jejich rodina nakonec úplně rozpadne a ony budou muset do dětského domova...

Jsou velmi zmatené:

- nechápou, proč se to všechno děje zrovna v jejich rodině...
- nerozumí tomu, proč je tatínek jednou tak milý a hodný a jindy zase tak agresivní...
- není jim jasné, proč si toto všechno jejich maminka vlastně nechává líbit...

Jsou nešťastné:

- nikdo se o ně nestará a nedává jim pocit jistoty...
- nejsou schopny své matce pomoci a ochránit ji...
- naprosto netuší, co by měly dělat a jak by se měly chovat...

Ale také se velice zlobí:

- všechno se to děje zrovna jim a v jejich rodině, ale jiným ne...
- nikdo o ně nejeví zájem a nestará se o ně...
- neví si rady a nevědí, co dělat...

Pokud děti viděly, jak otec maminku bije, jistě jim pomůže, když:

- si s nimi maminka promluví o tom, co se přihodilo, a projeví pochopení pro jejich pocity,
- jim bude dána možnost si o všem promluvit ještě s nějakou jinou, jim blízkou a nezávislou osobou,
- převezme otec (nevlastní otec či partner jejich matky, který agresivní chování vykazuje) za své činy plnou zodpovědnost,
- budou ubezpečeny, že za tyto problémy nenesou ani sebemenší vinu ony samy,
- dostanou instrukce, kterých by se měly držet, co by měly dělat a na koho se mohou v případě nouze obrátit.

3. POSTUP POLICIE V PŘÍPADECH DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Povinnost policie je především zastavit násilí, zajistit bezpečí oběti, zajistit pachatele. V každém případě by mělo být povinností policisty perfektní zadokumentování incidentu domácího násilí (násilí mezi blízkými, násilí páchané ve společném obydlí).

Ministerstvo vnitra se zaměřilo na přípravu policistů, kteří se setkávají s oběťmi trestné činnosti a mezi nimi i domácího násilí. Nově nastupující policisté se s touto problematikou seznamují v rámci tématického celku „Pomoc obětem trestných činů“. V rámci výuky jsou proškolenými herci simulovány krizové situace v domácnostech podle reálných případů a studenti si ověřují aplikaci teoretických vědomostí v praktických cvičeních. Cílem je schopnost jednat předvídavě, emfaticky a efektivně zajistit bezpečí oběti přímo na scéně domácího násilí. *„Pro policisty služby pořádkové policie a služby kriminální policie a vyšetřování jsou organizována speciální školení, kde se seznamují s podstatou domácího násilí, právní úpravou vykazání, naučí se aplikovat metodu SARA DN, která slouží k identifikaci budoucího možného rizika domácího násilí, administrativní zpracování případu domácího násilí, jsou jim předvedeny modelové situace, se kterými se mohou v praxi setkat atd. Tato školení jsou v rozsahu 4 hodin a jsou organizována lektory v rámci všech Krajských ředitelství policie nebo ve školních policejních střediscích. Přehledy o počtu vynaložených finančních prostředků na tato školení Policie České republiky nevede, protože jsou prováděna bezplatně, a to policisty/lektory nebo metodiky pro problematiku domácího násilí krajských ředitelství policie.“* (www.policie.cz)

Policejní akademie ČR také každoročně připravuje v rámci programů celoživotního vzdělávání pro kriminalisty a vyšetřovatele seminář „Psychologie oběti trestného činu“.

3.1. Na místě incidentu

Prvním důležitým okamžikem je, aby se policisté o případu domácího násilí dověděli. Převážně by se tak mělo stát přímým oznámením o dané skutečnosti postiženou osobou nebo jinou osobou, která byla takovému případu přítomna nebo se o něm přímo sama dověděla. Jen výjimečně lze předpokládat, že se policisté

o případech domácího násilí dovědí vlastním zjištěním nebo na základě vlastního šetření, bez potřebné součinnosti se zainteresovanými osobami.

Oznámení případu domácího násilí jsou policisté povinni vždy přijmout a poté provést další služební úkony. Vzhledem k tomu, že okolnosti každého oznámeného případu jsou jiné, nelze stanovit jednotnou šablonu pro jejich postup. Většinou se však policisté dostaví na místo události, aby zde na místě samém oznámené skutečnosti prověřili. Při tomto prověřování postupují převážně tak, že využívají některých ustanovení zákona o policii.

Zásadním krokem zasahujících policistů je zajištění bezpečnosti všech přítomných osob. To zahrnuje:

1. Oddělení oběti a pachatele. Je důležité, pokud to okolnosti dovolí, odvést je do oddělených místností, aby na sebe neviděli a nemohli spolu dále komunikovat.
 - Násilí pachatele se může vystupňovat při příjezdu policie. V tu chvíli totiž agresor ztrácí kontrolu nad obětí.
 - Pachatel může kontrolovat oběť i prostřednictvím gest nebo řeči těla, a tak může ovlivnit její komunikaci s policií, protože jí hrozí pozdější odplata ze strany pachatele.
 - Policisté by měli mluvit s každou stranou incidentu zvlášť, ale měli by na sebe navzájem vidět, aby si zajistili vlastní bezpečí.
2. Zajištění veškerých zbraní, jichž bylo použito, stejně jako dalších předmětů, zbraní představujících na místě činu bezprostřední hrozbu. To je mj. důležité i pro bezpečí zasahujících policistů, protože při řešení domácího násilí dochází k nevypočitatelnému vývoji a chování jak obětí, tak pachatelů .
3. Vyhodnocení závažnosti zraněných osob a poskytnutí či zvolání pomoci pro kteroukoli ze zraněných stran.
4. Kontrolu bezpečí dětí a jiných osob na místě činu.

3.2. Hodnocení hrozby nebezpečného útoku policií

Policista při vyhodnocování hrozby zvažuje zejména:

- a) předcházející incidenty, jejich intenzitu a počet (využívá informační systémy),
- b) míru agrese násilné osoby (fyzické útoky proti ohrožené osobě za přítomnosti policistů, vyhrožování fyzickou újmou, vyhrožování),
- c) vztah násilné osoby k alkoholu nebo jiným návykovým látkám (četnost a intenzita požívání alkoholu nebo jiných návykových látek, aktuální stav),
- d) tendence používat zbraně,
- e) držení střelné zbraně násilnou osobou,
- f) ničení, špinění oblečení a rozbíjení předmětů ve vlastnictví ohrožené osoby,
- g) silné kontrolování ohrožené osoby (např. ji násilná osoba sleduje cestou do práce, monitoruje její poštu a telefonické kontakty),
- h) zranitelnost ohrožené osoby (sociální izolace, aktuální schopnost obrany nebo útěku)

K hodnocení hrozby policisté v terénu používají metodu SARA DN. (pracovní pomůcka pro policisty v přímém výkonu služby, 2010)

3.3. Zásady komunikace s obětí domácího násilí

- Ptát se oběti. Odpovědi poskytnou přesnější představu o skutečnosti. Např. *Byla jste již dříve napadána a týrána? – Byly napadány i děti? – Kde jsou děti v této chvíli? – Popište mi dřívější násilné incidenty. – Pozorujete, že se násilí zhoršuje, dochází k němu častěji a je intenzivnější? – Došlo i k poškození věcí? – Jaké vznikly škody? – Byly proti vám nebo vašim dětem použity (věci jako) zbraně?*
- Věřit oběti, když říká, že ji blízká osoba týrá a jinak ubližuje. Skutečné oběti domácího násilí zpravidla ve vyprávění minimalizují to, co se u nich doma děje. Realita bývá mnohem horší.
- Poskytnout oběti důvěru a porozumění. Jednání s obětí domácího násilí vyžaduje citlivou a trpělivou komunikaci. Představit se a dát oběti eventuálně svoji vizitku. Vysvětlit jí, co je její úlohou v tuto chvíli. Potvrdit, že chápu, jak je její momentální situace náročná. Povzbudit ji.

- Předat oběti kontakty na další služby. Veškeré kontakty oběti předá v kteroukoli dobu linka DONA. Na této lince získají potřebné informace i policisté. Např. adresu nejbližšího azylového domu, poradenského centra a jiných služeb.
- Zadokumentovat informace, které byly k domácímu násilí získány. Později už nebudou tak přesné a mohly by kolegům chybět. Domácí násilí je násilí ve vztahu a nikoliv jednotlivý násilný akt, proto je tato dokumentace tolik důležitá.
- Myslet na bezpečí oběti. Položit si otázku, co se stane o mém odchodu z bytu? Co se stane, až se oběť vrátí od policie domů? Nabídnout oběti základní informace k bezpečnostnímu plánu. Sdílet jí adresu nejbližšího azylového domu nebo krizového centra.

Kdokoli se může stát obětí domácího násilí. Může to být vaše matka, sestra nebo kolegyně. Chovat se ke každé oběti tak, jak by od vás v podobném případě očekávaly tyto osoby. (Bulletin MV ČR, 2003, s. 29)

3.4. Institut vykázání

Od začátku roku 2007, s účinností zákona č. 135/2006 Sb. platí, že policie je oprávněna vykázat násilnou osobu na deset dnů z bytu nebo domu obývaného s ohroženou osobou.

Lze-li na základě zjištěných skutečností, zejména s ohledem na předcházející útoky, důvodně předpokládat, že dojde k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo zvláště závažnému útoku proti lidské důstojnosti, je policista oprávněn toho, kdo je podezřelý z takového jednání, vykázat z bytu nebo domu společně obývaného s ohroženou osobou, i z jeho bezprostředního okolí. Toto rozhodnutí je účinné v okamžiku, kdy bylo prokazatelně sděleno osobě, proti které směřuje. Vykázaná osoba je poté povinna neprodleně opustit místo, na které se vykázání vztahuje. Policista je oprávněn zakázat vstup do společného obydlí a jeho bezprostředního okolí vykázané osobě i v době její nepřítomnosti.

Poté co je vykázané osobě předáno potvrzení o jejím vykázání ze společného obydlí dle vzoru ZP PP 200/2008, policista vyzve vykázanou osobu, aby mu vydala všechny klíče od společného obydlí, které vlastní. Vykázaná osoba je povinna klíče odevzdat. Policista je povinen umožnit vykázané osobě, aby si vzala ze společného

obydlí výlučně věci sloužící její osobní potřebě, osobní cennosti a dokumenty a věci nezbytné pro její podnikání nebo výkon povolání. Vykázané osobě policista poskytne informace o možnostech jejího dalšího ubytování. Dále je policista povinen vykázanou osobu poučit o jejím právním postavení, o jejich právech a povinnostech a o dalším možném postupu věci. Policista si vyžádá od vykázané osoby adresu pro doručování.

Vykázání trvá deset dnů od převzetí potvrzení o vykázání ze společného obydlí a zákazu vstupu do něj. Tuto dobu nelze zkrátit ani se souhlasem ohrožené osoby. Ohroženou osobu policista poučí o možnosti podat návrh na vydání předběžného opatření a o možnostech využití psychologických, sociálních nebo jiných služeb v oblasti pomoci obětem násilí. Podáním návrhu na vydání předběžného opatření se desetidenní lhůta prodlužuje až do pravomocného rozhodnutí soudu o tomto návrhu. Potvrzení o vykázání se písemně vyhotoví do 24 hodin od vstupu policisty do společného obydlí. Vyhotovené potvrzení se doručí vykázané i ohrožené osobě. Opis potvrzení o vykázání doručí policista do 24 hodin od jeho vydání spolu s opisem úředního záznamu příslušnému intervenčnímu centru. V případě, že ve společném obydlí žije nezletilá osoba, doručí se opis potvrzení o vykázání s opisem úředního záznamu ve stejné lhůtě také příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Policista je povinen ve lhůtě 3 dnů od vydání potvrzení o vykázání provést kontrolu, zda vykázání dodržuje vykázaná i ohrožená osoba. O provedené kontrole je sepsán úřední záznam. (Časopis „Co dělat, když ...? 2008, s. 10-11)

Pro ilustraci zde zařazuji pracovní pomůcku „**Postup při vykázání dle § 44 až 47 zák. č. 273/2008 Sb.**“, kterou mají policisté v přímém výkonu služby vždy při sobě v povinné výbavě:

1. získej informace o situaci, odděl násilnou osobu o ohroženou osobu, ověř totožnost přítomných osob, zjisti, zda násilná osoba obývá společné obydlí s ohroženou osobou
2. zjisti, zda jsou přítomny znaky DN
3. pokud **ano**, posuď riziko hrozby dalšího násilí (metoda SARA DN, viz. Příloha č.3)
4. rozhodni o dalším opatření –*předvolání k podání vysvětlení/ zajištění/ zadržení/ vykázání/ záchytka/ odkaz na jiné organizace*

Policista se rozhodne provést **vykázání**:

5. zajisti přítomnost nezúčastněné osoby (není nutné, hrozí-li prodlení)
6. vypiš **potvrzení o vykázání**
7. předej oproti podpisu **poučení** vykázané a ohrožené osobě (urči rozsah teritoriální a personální ochrany !!!)
8. vyzvi násilnou osobu, aby odevzdala klíče, převzetí poznamenej do potvrzení
9. **pokud vykázaná osoba nesouhlasí** s vykázáním, pouč ji o možnosti podat **námítky**
 - a) **ústně na místě** – poznač do **potvrzení**
 - b) **písemně do 3 dnů** od převzetí **potvrzení** u vedoucího místně příslušného územního odboru vnější služby
10. poskytni ohrožené osobě informace o intervenčním centru a zásadách bezpečí
11. vyzvi násilnou osobu, aby si vzala věci osobní potřeby (hygienické potřeby, oděvy, léky a zdravotnické pomůcky, mobil, osobní cennosti a dokumenty) a opustila neprodleně obydlí. K tomu stanov přiměřenou dobu (max. 30 minut – čas potřebný ke sbalení zavazadla na kratší dovolenou. Odmítne-li násilná osoba opustit obydlí, popřípadě nedůvodně protahuje svůj pobyt – upozorni ji na možnost donucení za použití donucovacích prostředků a zajištění osoby k prosazení vykázání. Pokud ani pak násilná osoba neuposlechne výzvy, vyveď ji za použití donucovacích prostředků (+hrozí-li nerespektování vykázání a snaha o návrat, zajisti násilnou osobu dle ust. § 26 odst. 1 písm. f) zák. č. 273/2008 Sb.)
12. předej vykázané osobě seznam ubytovacích zařízení
13. není-li vykázaná osoba vykázání přítomna v místě vykázání, zjistit místo jejího možného výskytu k předání poučení o jejích právech a povinnostech a potvrzení o vykázání
14. o vykázání ihned informuj dozorčí službu nebo operační středisko
15. pokud je vykázáním ohrožen provoz objektu nebo znemožněn výkon zaměstnání – bezodkladně informuj příslušné osoby (provozovatele objektu, zaměstnavatele) za účelem přijetí opatření.

3.5. Výslech dítěte orgány činnými v trestním řízení

Na počátku 20. století psychologové začali participovat na trestním řízení soudním jako znalci v souvislosti s posuzováním věrohodnosti výpovědi dětských svědků. Zastávali názor, že výpověď dítěte je zpravidla nepřesná a zatížená množstvím chyb. Kladli důraz na přirozenou tendenci dětí dotvářet si realitu ve fantazijních představách, což vede k tomu, že děti vydávají dotvořené události za skutečné, přesně tak, jak to dělají běžně při hře. V této době využívali znalostí psychologů zejména obhájci, aby mohli zpochybnit svědeckou výpověď nezletilých dětí.

Výraznou skepsi k věrohodnosti dětských výpovědí se podařilo překonat až po 2. světové válce, k čemuž přispěly výzkumy zaměřené na zkoumání dětských svědeckých výpovědí. Uvedené výzkumy potvrzují, že utváření výpovědi probíhá u dětí obdobně jako u dospělých. Na rozdíl od dospělých však školní děti méně filtrují pozorované události a proto mají schopnost postřehnout i řadu drobných detailů, které mohou dospělým uniknout. Pamatují si prožité události spíše popisným, fotografickým způsobem. Proto mohou při popisu osoby překvapit bohatostí líčených detailů.

Výslech na policii a účast u soudu v roli svědka může pro dítě představovat značnou stresovou zátěž. Dítě může mít pocit, že provedlo něco špatného, a v takovém případě potřebuje uklidnění.

Jak vyslýchat děti?

„Je-li jako svědek vyslýchána osoba mladší než čtrnáct let o okolnostech, jejichž oživování v paměti by vzhledem k věku mohlo nepříznivě ovlivňovat její duševní a mravní vývoj, je třeba výslech provádět zvlášť šetrně a po obsahové stránce tak, aby výslech v dalším řízení zpravidla již nebylo třeba opakovat; k výslechu se přibere pedagog nebo jiná osoba mající zkušenosti s výchovou mládeže, která by se zřetelem na předmět výslechu a stupeň duševního vývoje vyslýchané osoby přispěla ke správnému vedení výslechu“. (Zákon č. 141/1961 Sb. § 102 odst. 1) Byla formulována zásadní pravidla a podmínky pro výslech dětí. Před samotným výslechem by měla být věnována pozornost vnějšímu prostředí a celkové atmosféře výslechu, které může výrazně ovlivnit kvalitu výpovědi. Trestní řád nestanoví striktně místo konání výslechu, proto volba provedení výslechu je na vyslýchajícím. Pokud nelze provést výslech v prostředí, které

je dítěti důvěrně známé, je vhodné výslech provést ve výslechové místnosti vybavené pro tento účel. Vybavení výslechové místnosti by mělo co nejméně rozptylovat dětskou pozornost, zároveň by však mělo působit k lepšímu navázání kontaktu s dítětem. Je vhodné omezit na minimum vstup nezúčastněných osob v době výslechu do místnosti. Též přerušování výslechu telefonáty je nevhodné. Tyto zásahy mohou zapříčinit přerušování plynulého líčení události dítětem. Výhodou je účast muže i ženy při výslechu, neboť dítě má větší strach z osob stejného pohlaví, jako byla osoba dopouštějící se zneužívání či týrání. Velmi záleží na zevnějšku vyslychajícího, a proto by neměl být po fyzické stránce podobný pachateli.

Otázky pokládané při výslechu týraného dítěte je třeba pečlivě volit a zaměřit se zejména na zjištění vztahu dítěte k obviněné osobě, na způsob týrání, způsob chování obviněné osoby po násilí, zda se dítě někomu svěřilo a na další otázky k objasnění skutku. Je důležité počítat s únavou dítěte, která u dítěte nastává rychleji než u dospělého, a proto uvažovat o rozložení výslechu do několika sezení. V žádném případě by se nemělo dítěti bránit v pláči, neboť tento může napomoci k příznivějšímu

psychickému rozpoložení dítěte. Je nezbytné nechat dítě spontánně vypovídat jeho vlastními slovy, nepřerušovat volné vyprávění doplňujícími otázkami.

Po výslechu je nutné zaprotokolovat dětskou výpověď doslovným zápisem jeho výpovědi, a to nikoliv úpravou do běžného úředního jazyka, neboť tím dochází zpravidla k nenapravitelnému znehodnocení protokolu o výpovědi.

Výslechové místnosti určené pro provádění výslechů dětí jsou vybaveny dvojicí demonstračních loutek „**JÁJA a PÁJA**“. Jde o hadrové loutky o velikosti větších dětských panenek, které mají anatomické tělesné otvory, na kterých mohou děti názorně ukázat, jakým způsobem byly sexuálně zneužity. Nemusí se tak již ostýchat a loutky jim pomáhají v případech, kdy jim chybí výrazy pro popis tělesných partií. Loutky jsou oblečené, Jája představuje osobu ženského pohlaví, mužské pohlaví zastupuje loutka Pája. Jejich využití se nabízí rovněž při výslechu osob, které mají sníženou schopnost verbální komunikace či osob mentálně postižených. Výslech svědka s pomocí loutek je možno snímat videotechnikou a pořízený záznam může sloužit jako jeden z důkazů pro soudní řízení. Do policejní praxe byly tyto demonstrační loutky zavedeny Závazným pokynem policejního prezidenta č. 11/1995. (Špeciánová, 2003, s. 110)

Komisař ze Skupiny domácího násilí Policejní sboru Malty M. Cassar shrnuje návod jak vyslychat děti orgány činnými v trestním řízení do několika styčných bodů:

- Vytvořte pro dítě pocit jistoty a bezpečí.
- Mluvte k dítěti a hrajte si s ním.
- Snažte se, aby se dítě cítilo v přítomnosti policisty v klidu.
- Bavte se s dítětem nejprve o něčem jiném, než je předmětem výslechu.
- Vyslychejte dítě ve vhodném prostředí.
- Vhodným nástrojem k výslechu je kreslení, dítě může prostřednictvím kreslení vyjádřit své pocity, které mají vztah k vyšetřovanému případu.
- Děti jsou v oblasti domácího násilí často nejpovolanějšími svědky, schopny určit převažujícího agresora.
- Děti jsou schopny policistovi sdělit, co viděly, co slyšely a o koho se nejvíc bály.
- Prostřednictvím dětí může policista nahlédnout do rodinného prostředí a jeho fungování. Pokud dítě odmítá s policistou komunikovat, může to být náznak toho, že ho někdo zastrašuje a komunikaci s právními orgány mu zakazuje.
- Může to být ale také indikátor toho, že dítě žije ve stálém psychickém stresu vyvolaném domácím násilím.
- Způsob chování dítěte by měl být vždy dokumentován v zápisu výslechu

Zahraniční kolegové z Malty na semináři CEPOL k problematice domácího násilí prezentovali cenné informace z praxe ve vyslychání dětí při vyšetřování domácího násilí:

Dítě bychom měli vyslychat odděleně od dohledu a doslechu rodičů a ostatních dětí. Měli bychom se dítěte ptát na veškeré poznatky k případu, který vyšetřujeme. Dokonce v případě, že dítě incident přímo nepozorovalo, možná slyšelo křik, výrazy bolesti, vyhrožování nebo omlouvání po incidentu, popřípadě snahy dát všechno do pořádku jako před incidentem. Dále se ptát na výskyt násilí v jeho rodině v minulosti, včetně toho, zda bylo někdy ubližováno jemu samotnému, sourozencům nebo domácím mazlíčkům.

Příklad: Stal se případ domácího násilí, kdy oběť využila tísňového volání, aby domácí násilí oznámila policii. Po příjezdu hlídky na místo k domu, odkud je oběť přivolala, však oběť otevřela policejní hlídce dveře, s tím, že se nic neděje, že je vše v pořádku a požádala policii, aby dům opustila. Policisté dům opustili, aniž by oběť požádali, aby vystoupila z domu k nim nebo, aby ji požádali o vstup do objektu. Později oběť vypověděla, že takto se k policii chovala, protože agresor stál v tom okamžiku vedle ní ukrytý za dveřmi, přičemž držel nůž za jejími zády. Tento případ je důkazem toho, že je nutné vyslýchat oběť nebo dítě o samotě.

Orgány činné v trestním řízení by měly dítě neustále ujišťovat, že:

- Není odpovědné za násilí, které se doma děje.
- Není jeho chyba, že násilná osoba bude zatčena.
- Že pokud bude s policií hovořit, vztahu mezi rodiči to pomůže.
- Že policie je přítel a že chce pomoci nejen rodičům, ale také jemu.
- Že současná situace je nebezpečná pro zdraví a bezpečnost všech členů rodiny, včetně agresora.
- Že s jeho pomocí se agresorovi dostane profesionální pomoci
- Policista by nikdy neměl mluvit o agresorovi jako o kriminálníkovi apod., ale jako o osobě, která potřebuje pomoci.

Schopnost a chuť dítěte spolupracovat s policií a podávat jí důležité informace jsou závislé na mnoha faktorech. Policisté by si měli citlivě všimnout strachu, studu a zmatku, který dítě prožívá. Zároveň by měl být výslech dítěte prováděn tak, že si dítě bude jisté, že jeho znepokojení ohledně toho, co se doma děje, je správné. Je nutné dítě opakovaně ujišťovat, že jeho výpověď pomůže rodičům i jemu samotnému. Policisté mohou s dítětem o násilí mluvit jako o nepřijatelném vyrovnávání se vztekem.

Užitečné pro dítě je kontakt na odborníky. Mají s řešením takových problémů mnohaleté zkušenosti a poskytnou potřebné informace. Jednou z takových institucí je známá Linka bezpečí. Jedná se o bezplatnou telefonní linku, kam denně volají děti a dospívající. Na čísle 116 111 jim 24 hodin denně včetně nedělí a svátků pomáhají zkušení a příjemní konzultanti. Pokud dítě nechce, nemusí sdělovat své jméno. K tomu, aby se dovolalo, nepotřebuje peníze ani telefonní kartu. Stačí, když vytočí výše uvedené

číslo a svěří se se svým trápením, strachem nebo nejistotou. Děti, které se na Linku bezpečí obrátí, své pocity nepodceňují. Vědí, že všechno, co prožívají, je velmi důležité. Mnohé z dětí a dospívajících, kterým konzultanti Linky bezpečí naslouchají, radí či jinak pomáhají, trápí právě ubližování či týrání ze strany rodičů. (www.linkabezpeci.cz)

Děti se samozřejmě mohou obrátit i na bezplatnou linku Policie České republiky 158 nebo na linku integrovaného záchranného systému 112. Pokud dítě volá na tísňovou linku, mělo by být ujištěno, že:

- Telefonát zabrání další eskalaci násilí.
- Že dítě udělalo správnou věc.
- Že volající zůstane v anonymitě.

Policisté potřebují čas, aby navázali kontakt s dítětem, odhalili incident a historii násilí. Podaří se jim tak poznat prostředí domácnosti, důvody násilí, jaký je vztah mezi partnery, z jakých důvodů a po jaké období je v rodině klid bez hádek a násilí.

Při vyslýchání dětí by měl mít policista neustále na paměti, že je dítě schopno některé záležitosti vycítit lépe než dospělý. Proto by si měl policista dávat pozor na řeč těla. To jak policista stojí, drží ruce a hlavu, výraz jeho obličeje a tón hlasu, odhalují i těm nejmenším, jak policista celou situaci prožívá. Například pokud se policista snaží vytvořit dojem, že je klidný a chce být podporou, ačkoli jeho řeč těla může odhalit opak – znuďenost, rozčílení, nedůvěru, nelibost nebo vztek. Vyšetřovatel by měl začít výslechem tím, že se postupně dostane na úroveň dítěte, bude s ním mluvit a hrát si, aby získal důvěru k tomu, aby mohl klást otázky spojené s případem. Může to být dlouhý proces v závislosti na věku a IQ dítěte, ale čas investovaný do této úvodní fáze se vyplatí a výsledkem je vyšetřovateli více důležitých informací a možnost efektivního zásahu. Pokud je zřejmé, že dítě by mělo vypovídat u předběžného slyšení před soudem, je vhodné zvážit možnost nahrávky výpovědi na videokameru. Upřednostňuje se, aby byl výslechu přítomný také sociální pracovník, psycholog nebo jiný profesionál zabývající se dětskou problematikou, ale výslech by měl vést pouze samotný vyšetřovatel. Vzhledem k nátlaku na dítě, aby měnilo svoji výpověď, by měl být takový výslech uskutečněn co nejdříve, jakmile je to možné. Je důležité, aby dítě nebylo nikdy v průběhu vyšetřování domácího násilí vyslýcháno, pokud by mu násilná osoba mohla v průběhu jeho výpovědi vyhrožovat nebo pokud hrozí, že na dítě bude vyvíjen tlak po

výslechu, což může vyústit v to, že dítě poskytne lživou výpověď. Výslechem dítěte za takových okolností jej můžeme vystavit zvýšenému riziku nebezpečí jak po stránce fyzické, tak i psychické.

Kladení otázek dítěti u výslechu

Zde uvádím některá doporučení kladení otázek obětem, které se osvědčily při vyšetřování domácího násilí. Tyto otázky by měly být konkrétní a přímé a měly by být kladeny tónem hlasu, který je věcný a zároveň vzbuzuje pocity podpory.

- Můžeš mi říct, co se stalo?
- Tady máš nějaké zranění. Vypadá to, jakoby Tě někdo uhodil, kdo Tě uhodil?
- Udeřila tě ta osoba už i někdy před tím?
- Jak Tě ta osoba udeřila – pěstí nebo otevřenou dlaní?
- Kam na Tvém těle Tě udeřila?
- Kolikrát jsi byl(a) udeřen(a)?
- Použila k tomu ta osoba ještě nějaký nástroj? Botu, nůž, zbraň, telefon nebo pěst?
- Vyhrožuje Ti ta osoba nějak?
- Jsou v domě nějaké zbraně?

Nevhodné otázky

- Otázky, které mohou u oběti vzbudit pocit obviňování, nebo které jsou kladeny nepřátelským tónem. Takto položené otázky mohou oběť zastrašit nebo způsobit, že vyšetřovateli zůstane utajen nějaký významný důkaz. Př. *Co jsi dělal, že Tě ta osoba udeřila?*
- Otázky, které jsou mnohoznačné nebo návodné (řečnické). Př. *Jsi v pořádku?* Zde platí mít na paměti, že pokud se někoho zeptáte, jestli je v pořádku, většinou vám odpoví, že ano, ačkoli to tak vůbec nemusí být. Někdy může být oběť natolik v šoku, že si svá zranění ani neuvědomuje.

- Kapciózní a sugestivní otázky, tedy ty, které předstírají klamavé a nepravdivé okolnosti. Otázky sugestivní pak naznačují odpověď.

Pokud chceme zjistit opravdový stav oběti, musíme se jí ptát na konkrétní otázky, které přivedou její pozornost na vlastní zranění a jejich rozsah. Př. *Kde to bolí? Máte bolesti? Máte ještě nějaká jiná zranění, bolí to ještě někde jinde?* Policisté by měli mít na paměti, že získání si důvěry oběti a její ochotu spolupracovat může při výslechu záviset na výběru otázek a způsobu jejich kladení.

Pamatujme si tedy, že by policie měla:

- Vyslýchat děti odděleně od rodičů na pro dítě co nejpříjemnějším místě.
- Policista by se měl snížit na úroveň dítěte, tak, aby se mohli vzájemně dívat do očí.
- Snažit se působit jako přítel a vysvětlit dítěti, proč jsme tady.
- Nenaznačovat dítěti, jakou od něj očekáváme odpověď.
- Policista by si měl dávat pozor na návodné otázky.
- Být ve střehu, pokud se objeví nějaký náznak toho, že dítě má strach z některého z rodičů nebo pokud cítí vinu za to, co se stalo.
- Mít se na pozoru, pokud se objeví jakýkoli příznak, že dítě je týráno.
- V některých případech se objevuje násilí jak proti partnerovi, tak proti dítěti.

Pouze prostřednictvím důkladného vyšetřování, za předpokladu dobře provedených výslechů dětí a obětí, díky objasnění každého spáchaného zločinu, je možné učinit pachatele odpovědného za to, co udělal. Díky tomu pomůžeme ochránit oběť a děti, přispět k znovuzískání pocitu jejich bezpečí a můžeme zastavit cyklus mezigeneračně se opakujícího násilí. (Seminář CEPOL ,Cassar, 2007)

Příprava dítěte na výslech orgány činnými v trestním řízení

Kriminalizace závažných trestných činů spáchaných na dítěti by měla být započata v první fázi pomoci dítěti po odhalení případu týrání, zneužívání či zanedbávání. Dítě je proto vyslýcháno orgány činnými v trestním řízení, může vystupovat jako svědek v řízení před soudem. Na tuto roli je dobré dítě náležitě

připravit, vysvětlit mu jeho úlohu v procesu, působit, aby bylo probíhajícím řízením co nejméně traumatizováno.

Výzkumy ukazují, že výslech dítěte orgány činnými v trestním řízení nezpůsobuje dítěti závažnou psychickou újmu, ačkoliv je dítětem pocíťován jako nepříjemný a stresující. Příprava dítěte na výslech však může významnou měrou pomoci ke snížení stresu dítěte, což vede ke zvýšení schopnosti dítěte poskytnout řádnou výpověď.

Příprava dítěte se zaměřuje na vysvětlení rolí jednotlivých subjektů soudního řízení, poskytnutí emocionální podpory, naučení odbourávat stres. Přípravou dítěte se mohou zabývat psychologové, advokáti poškozených či sociální pracovníci, a to jak ve formě individuální, tak skupinové. Uvedení odborníci mohou významně pomoci i rodičům dítěte, neboť i rodiče mohou výslech dítěte prožívat jako trauma a potřebují získat potřebnou pomoc a adekvátní informace.

K orientaci v soudní síni slouží např. modely soudní síně, videokazety či DVD nosiče s touto tematikou anebo pracovní sešity pro děti, ve kterých se mohou formou hry seznámit s výše uvedeným. (Špeciánová, 2003, s. 110-111)

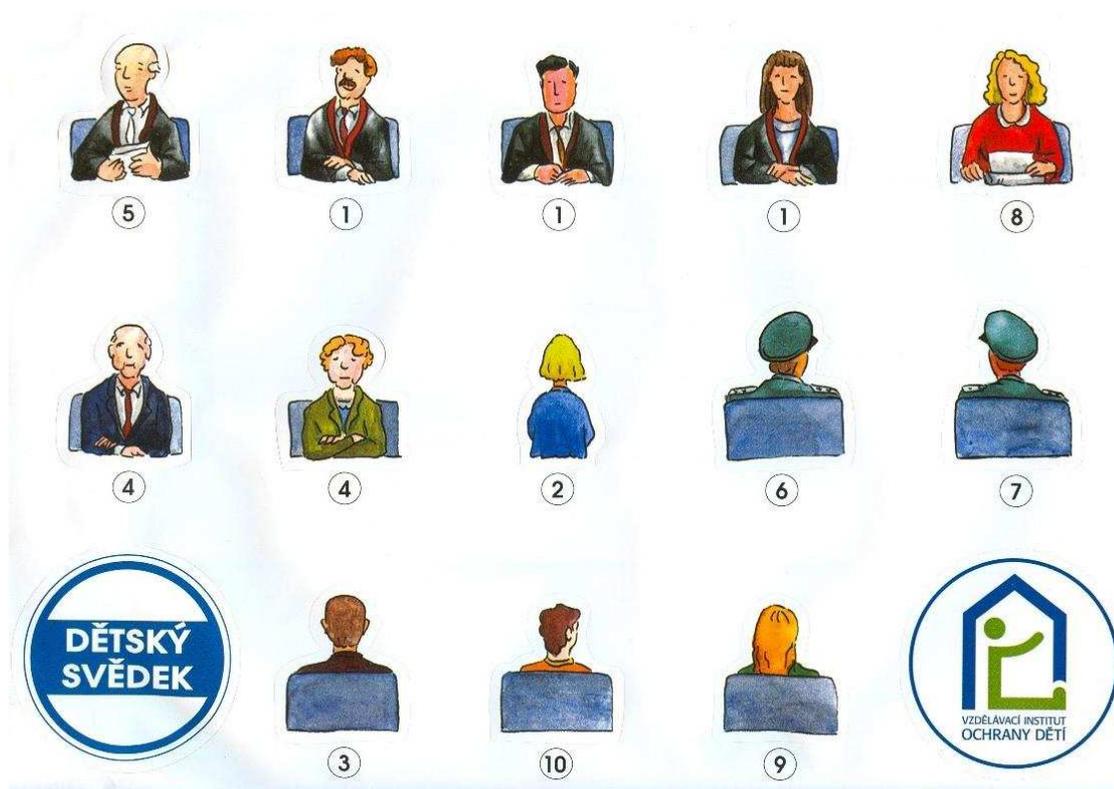
Při kompletaci literatury a materiálů pro vytvoření mé odborné práce jsem v rámci své profese čerpala z materiálu, který je zde k dispozici. Jedná se o publikaci **„Průvodce dětského svědka v trestním řízení“**, která byla vytvořena týmem odborníků ze Vzdělávacího institutu ochrany dětí se sídlem v Praze. Byla vytvořena za finančního přispění Evropského společenství a je inspirována souborem anglických publikací Child Witness Pack, vydaným v roce 1993 ve Velké Británii a dalšími neziskovými organizacemi. Česká verze tohoto souboru byla přepracována a následně doplněna o kapitoly týkající se výslechu dětského svědka na policii. Kapitoly vztahující se k soudu byly přizpůsobeny praxi českých soudů a platným zákonům.

Publikace **„Průvodce dětského svědka v trestním řízení“** se skládá z následujících souborů:

- **„Příprav se na roli svědka“** – tato publikace je určena pro dětské svědky ve věku 5 až 9 let. Tato knížka by se měla používat s pomocí a podporou dospělé osoby, která se orientuje v problematice policejního šetření a soudního řízení, a která může odpovědět dítěti na všechny případné dotazy

- **„Řekni mi více o policii a o soudu“** – publikace určená pro dětské svědky ve věku 10 až 15 let. Zde se zábavnou formou adekvátní věku dítě seznamuje s rolemi a pravomocemi jednotlivých účastníků soudního řízení apod.
- **„Vaše dítě jde svědčit“** – tato publikace popisuje některé praktické postupy, jimiž mohou osoby odpovědné za výchovu dítěte pomoci, aby nabylo sebejistotu v souvislosti se svým svědectvím na policii a u soudu, a dále obsahuje užitečné rady, jak se vypořádat s vlastními pocity a obavami.

Součástí této literatury je také arch samolepek **„U soudu“** (viz. níže). Domnívám se, že celá publikace je velkým přínosem pro uvedenou problematiku a v praxi se setkává jen s pozitivními ohlasy.

4. INSTITUCE PRO POMOC OBĚTEM DOMÁCÍHO NÁSILÍ

INTERVENČNÍ CENTRUM

- specializované pracoviště pro pomoc osobám ohroženým domácím násilím

- nabízí za respektování zásady diskrétnosti zpravidla:

- Telefonickou krizovou pomoc
- Psychologické, sociální a právní poradenství
- Pomoc při podání návrhu na předběžné opatření k ochraně před domácím násilím
- Zprostředkování jiných odborných služeb

Kontakt: www.domacinasili.cz

AZYLOVÁ ZAŘÍZENÍ

- slouží osobám ohroženým domácím násilím bez věkového omezení a zajišťují:

- Bezpečné prostředí formou ubytování s komplexním pobytovým programem
- Nezbytnou materiální pomoc
- Doprovod na úřady, policii, soudy..
- Podporu sebevědomí a samostatnosti

Kontakt: www.azylovedomy.cz/adresar.php

LINKY DŮVĚRY

- v České republice existuje 40 linek důvěry, které umožňují anonymní telefonický kontakt za účelem rozhovoru o aktuálních problémech neodkladného nebo naléhavého charakteru:

- Pomoc při zvládnání různých krizových stavů
- Informace o službách a kontaktech vhodných navazujících zařízení
- Široká psychosociální pomoc
- **Kontakt:** www.cypld.cz

DONA LINKA

- specializovaná celostátní telefonická nonstop služba pomoci pro osoby ohrožené domácím násilím. DONA linka poskytuje pomoc od roku 2001 a přijala již více než 20 500 volání. Zřizovatelem linky je Bílý kruh bezpečí, občanské sdružení pro pomoc obětem trestných činů.

- Respektuje anonymitu klientů
- Poskytuje okamžitou odbornou psychologickou, právní, organizační a morální podporu
- Pomáhá sestavit individuální bezpečnostní plán
- Zprostředkuje informace o možných sociálně-právních a trestněprávních opatřeních

Kontakt: www.donalinka.cz

MANŽELSKÉ a RODINNÉ PORADNY

- zpravidla nabízí občanům bez ohledu na věk a místo bydliště bezplatně tyto služby:

- Krizovou intervenci v oblastech osobních a rodinných
- Diagnostiku partnerských vztahů
- Psychologické poradenství a terapii
- Sociálně právní poradenství
- Informační a zprostředkovatelské služby

Kontakt: www.amrp.cz

PORADNY PRO OBĚTI TRESTNÝCH ČINŮ a OBČANSKÉ PORADNY

- nabízí poradenství všem občanům bez ohledu na věk, pohlaví či místo bydliště za respektování zásad bezplatnosti, nezávislosti, diskrétnosti a nestrannosti:

- Sociálně odborné poradenství v 18 právních oblastech
- Upozorňují příslušné státní a místní orgány na nedostatky legislativy a na neřešené problémy občanů

Kontakt: www.obcanskeporadny.cz

PŘESTUPKOVÉ KOMISE

- v případě, že útoky dosáhnou intenzity přestupku proti občanskému soužití (nadávání, ponižování, lehčí útoky proti zdraví) nebo proti majetku (ničení věcí, krádeže), na návrh poškozeného:

- Šetří přestupky
- Rozhodují o případné sankci

Kontakt: obecní úřad dle místa spáchání přestupku

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY

- poskytuje okamžitou pomoc, zejména:

- Přeruší bezprostřední fyzické násilí, rozbíjení předmětů, ohrožování dětí
- Za splnění zákonných podmínek může krátkodobě omezit násilnou osobu na svobodě, popř. ji vykázat ze společného obydlí
- Přijme oznámení, provede vlastní šetření
- V případě trestného činu zahájí trestní stíhání, v případě přestupku předá přestupkové komisi
- Podá informace o místech pomoci

Kontakt: tísňová linka 158

MĚSTSKÁ/OBECNÍ POLICIE

- poskytuje okamžitou pomoc, zejména:

- Přeruší bezprostřední fyzické násilí, rozbíjení předmětů, ohrožování dětí
- Přijme oznámení o přestupku, popř. provede prvotní šetření
- Podá informace o místech pomoci

Kontakt: tísňová linka 156

ORGÁN SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ

- poskytuje pomoc dětem v případě ohrožení života, zdraví či příznivého vývoje, kterým je nejen přímo páchané násilí na dítěti, ale též jeho přítomnost při násilí mezi jinými.

Kontakt: obecní úřad dle místa bydliště dítěte

(Buskotte, 2008, s. 151-174)

5. PRŮZKUM POSTOJE VEŘEJNOSTI

5.1 Metody průzkumu, stanovení cílů a hypotéz

Hlavním bodem praktické části v mé závěrečné bakalářské práci je průzkumné šetření pomocí dotazníku. Můj původní záměr byl oslovit respondenty jednotlivých oborů a odvětví státních i nestátních, kteří se zabývají problematikou domácího násilí formou nestandardizovaných rozhovorů. Od této vize jsem se poněkud odklonila s myšlenkou zachytit názory široké veřejnosti na fenomén domácího násilí. Podle mého názoru je v tomto případě nejvhodnější dotazníková metoda, která bude pracovat s číselnými údaji. „Dotazník je metoda, které jsou velmi často využívány pro účely poznání lidí, diagnostiky, ale i kvantitativního výzkumu. Je oblíbený pro realitní rychlost a jednoduchost, je možné jej aplikovat i skupinově. Má některé podobné parametry jako rozhovor (např. typy otázek), respondenti jsou však dotazováni písemnou formou a vyžadují se výhradně písemné odpovědi. V pedagogické (ale i psychologické) praxi se mohou používat dotazníky a škály vlastní konstrukce (nestandardizované), kterými je možné zjišťovat např. názory a postoje jednotlivců i skupin, zájmy, hodnoty, životní styl, způsoby chování v různých situacích apod. Takové metody můžeme využívat i pro výzkumné účely.“ (Lazarová, 2007, s. 32-33). Mým záměrem je zkonstruovat nestandardizovaný dotazník, odpovědi z dotazníku následně statisticky zpracovat a pokusit se je co nejlépe vyhodnotit.

Při šetření jsem si stanovila dva cíle. Prvním je zjistit znalost pojmu „domácí násilí“ u veřejnosti a druhým cílem pak ověřit, zda má široká veřejnost dostatek informací, jak se zachovat, pokud se stane svědkem nebo obětí domácího násilí.

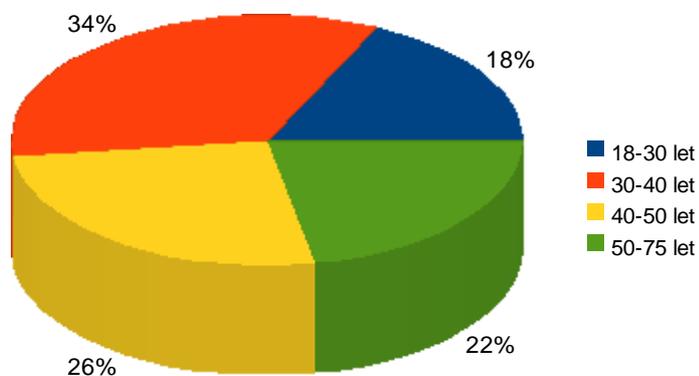
Vzhledem ke stanoveným cílům jsem si stanovila následující hypotézy:

H1: Předpokládám, že pojem „domácí násilí“ zná více než 80 % respondentů.

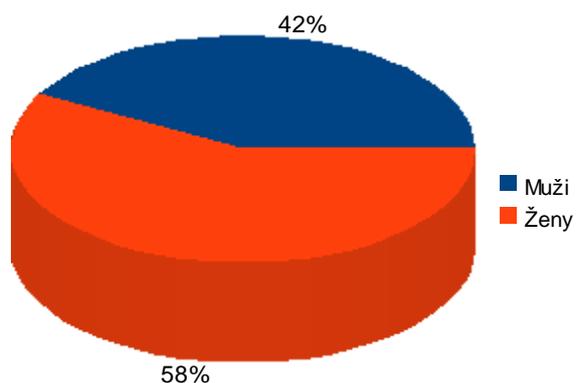
H2: Předpokládám, že většina respondentů má nedostatek informací o institucích pro pomoc obětem domácího násilí.

5.2 Vyhodnocení dotazníků

Otázka č. 1) Věk respondentů

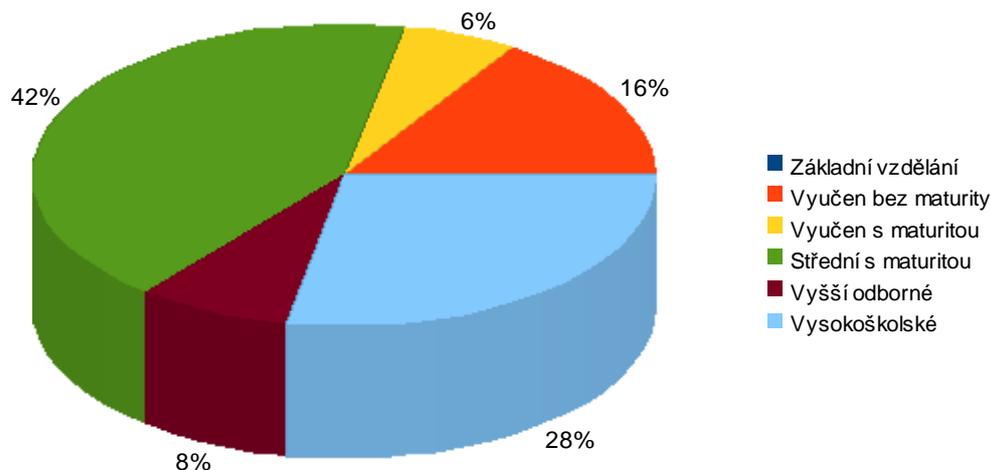
Průzkumu se zúčastnilo celkem 50 respondentů. Na otázku týkající se věku odpovědělo 50 (tedy 100 %) respondentů. 9 respondentů ve věku 18 – 30 let (18 %), 17 respondentů ve věku 30 – 40 let (34 %), 13 ve věku 40 – 50 let (26 %) a 11 respondentů ve věku 50 – 75 let (22 %).

Otázka č. 2) Pohlaví respondentů

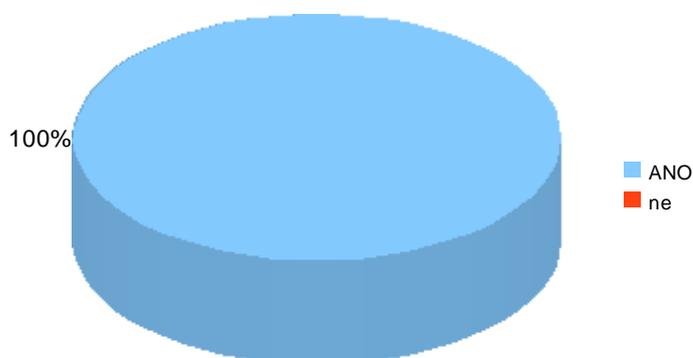
Na otázku odpovědělo 50 respondentů (100 %). Z toho 21 mužů (42 %) a 29 žen (58%).

Otázka č. 3) Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

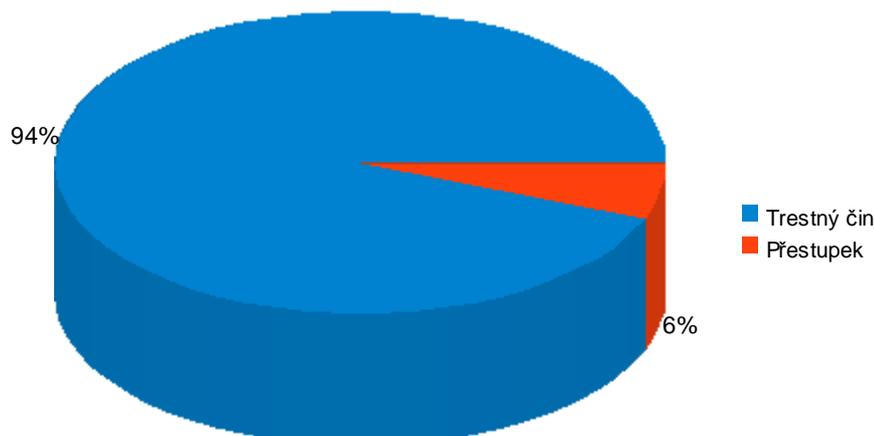
Na otázku týkající se nejvyššího dosaženého vzdělání odpovědělo všech 50 respondentů, tedy 100 %. Ve vzorku respondentů nebyl nikdo se základním vzděláním (0 %). Vyučeno v oboru bez maturity bylo 8 respondentů (16 %), vyučeni v oboru s maturitou uvádí 3 respondenti (6 %). Střední školu s maturitou vystudovalo 21 respondentů (42 %), vyšší odborné vzdělání uvádí 4 respondenti (8 %). Vysokoškolské vzdělání uvedlo 14 respondentů (28 %).

Otázka č. 4) Znáte pojem „domácí násilí“?

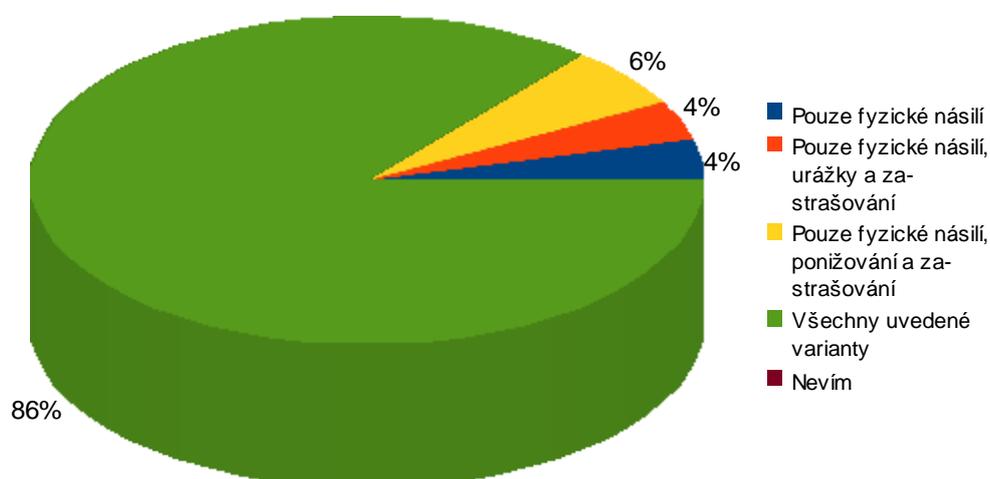
Na otázku zda znají respondenti pojem „domácí násilí“, odpovědělo 50 **ano**, tedy 100%. Na otázku odpověděli všichni respondenti.

Otázka č. 5) Domácí násilí jako trestný čin nebo přešupek?

Na otázku týkající se toho, zda respondenti považují domácí násilí za přešupek nebo trestný čin odpovědělo 50 respondentů (100 %). 3 (6 %) z oslovených respondentů si myslí, že domácí násilí je přešupek, 47 zbývajících respondentů odpovědělo, že se jedná o trestný čin (94 %).

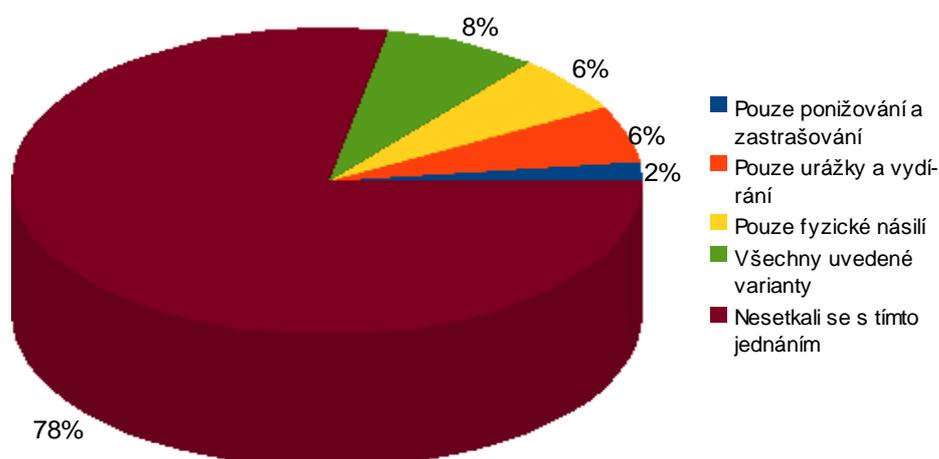
Otázka č. 6) Obsah pojmu „domácí násilí“

Na otázku jakou z uvedených možností by respondenti zařadili pod pojem „domácí násilí“ odpovědělo 100 % respondentů, tedy 50 osob. Žádný z respondentů neodpověděl, že neví (0 %). V dotazníku byly uvedeny tři formy domácího násilí, bylo

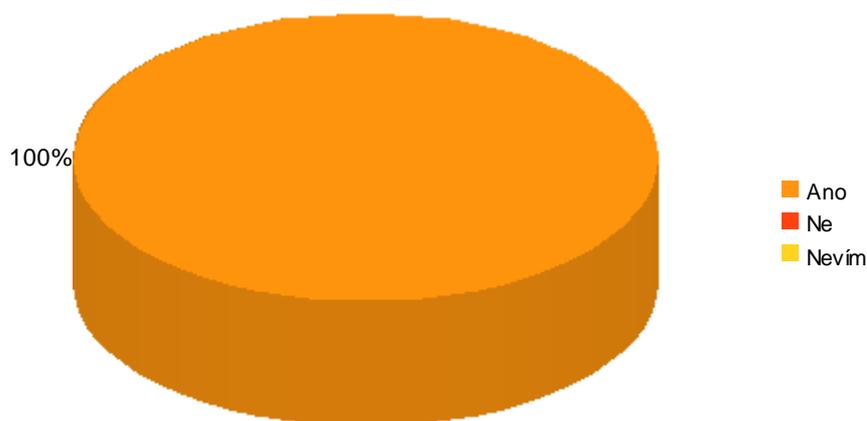
možno vybrat více možností. 2 respondenti považují za formu násilí pouze jednu variantu, a to fyzické násilí (4 %). Další dva respondenti (4 %) se domnívají, že domácí násilí v sobě nese pouze fyzické násilí a urážky s vydíráním. 3 z celkového počtu respondentů (6 %) uvedli pouze fyzické násilí, ponižování a zastrašování. Všechny tři nabízené varianty forem domácího násilí, a to fyzické násilí, urážky a vydírání a ponižování spolu se zastrašováním uvedlo celkem 43 respondentů (86 %). Z předchozí otázky tedy vyplývá, že je sice domácí násilí jako pojem u veřejnosti známý. Na druhé straně ne každý člověk, který si myslí, že zná pojem „domácí násilí“

Otázka č. 7) **Kontakt respondentů s domácím násilím**

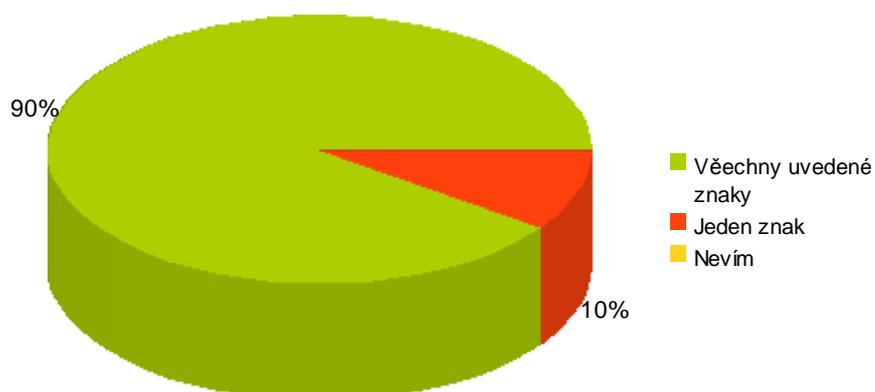
Na otázku zda se respondenti stali obětí některého z výše uvedených jednání ze strany člena rodiny odpovědělo 50 respondentů (100 %). 39 (78 %) odpovědělo, že se nestali obětí žádného z uvedených skutků. 3 respondenti (6 %) připustili fyzické násilí, 3 (6 %) urážky s vydíráním, jeden (2 %) respondent ponižování se zastrašováním a 4 respondenti uvedli, se setkali se všemi uvedenými možnostmi domácího násilí (8 %).

Otázka č. 8) **Domníváte se, že domácí násilí má nějaký dopad na děti, které jsou mu přítomny?**

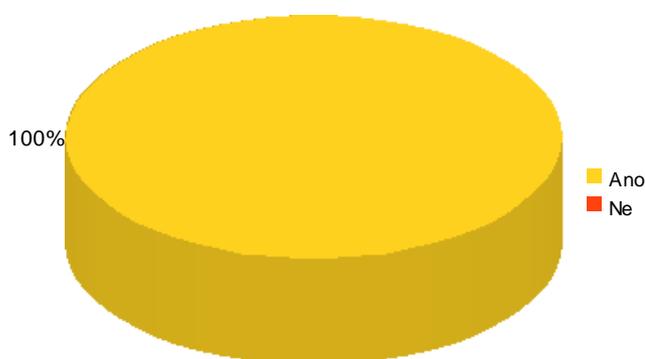
Na otázku, zda má domácí násilí nějaký dopad na děti, které jsou mu přítomny, odpovědělo všech 50 respondentů (100 %) jednomyslně, že ano.

Otázka č. 9) **Znalost znaků domácího násilí**

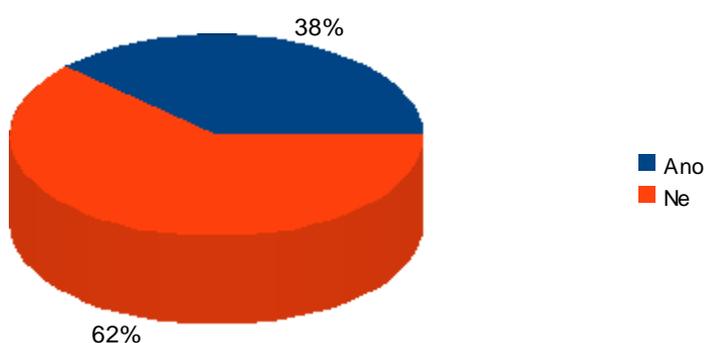
Všichni respondenti odpověděli na otázku, které vyjmenované znaky by přiřadili k domácímu násilí (100 %). 45 respondentů uvedlo všechny uvedené znaky (90 %), 5 uvedlo pouze jeden znak (10 %).

Otázka č. 10) **Myslíte si, že v rámci současné platné legislativy může policista vykázat agresora z bytu nebo domu užívaného společně s obětí?**

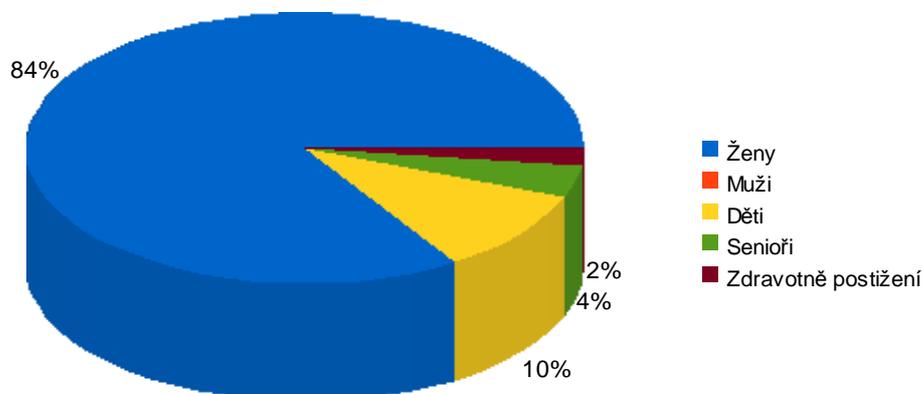
Na otázku číslo 10 odpovědělo 50 respondentů (100 %). Otázka se týkala toho, zda v rámci současné platné legislativy může policista vykázat agresora ze společně obývaného obydlí. Všichni respondenti odpověděli kladně (100 %).

Otázka č. 11) **Znáte nějakou organizaci, která se zabývá pomocí obětem domácího násilí?**

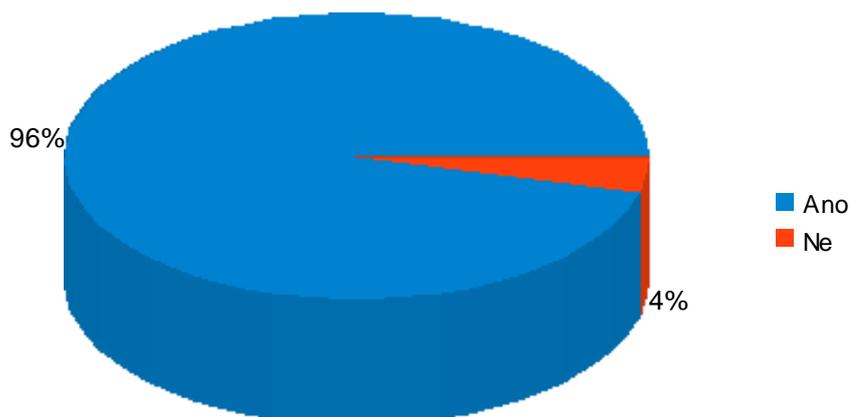
Na otázku, která se týkala toho, zda respondenti znají organizace zabývající se pomocí obětem domácího násilí odpovědělo 50 (100 %) respondentů. 31 odpovědělo ne (62 %). 19 odpovědělo ano (38 %). Pokud respondenti odpověděli ano, měli uvést název dané organizace. Tito vesměs uvedli organizaci Bílý kruh bezpečí. Pouze ve třech případech organizaci ROSA.

Otázka č. 12) **Která ze skupin je v partnerských vztazích statisticky nejvíce zneužívána?**

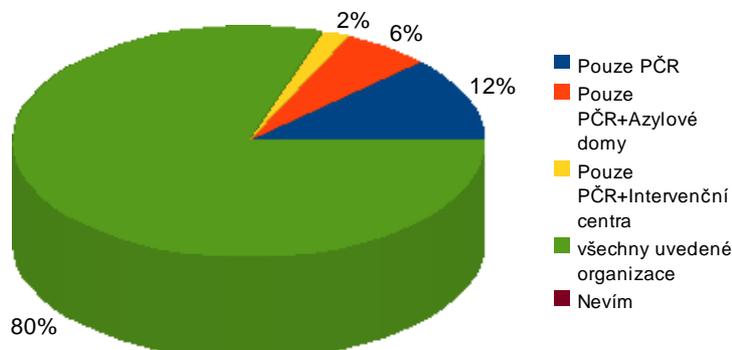
Na otázku: Která ze skupin je v partnerských vztazích statisticky nejvíce zneužívána, odpovědělo 50 respondentů (100 %). 42 se domnívá, že nejvíce jsou ohroženy ženy (84 %), 5 respondentů uvedlo, že jsou to děti (10 %). Senioři vybrali 2 respondenti (4 %) a jeden dotazovaný se domnívá, že nejvíce zneužívání jsou zdravotně postižení (2 %). Ani jeden respondent nevybral skupinu muži (0 %).

Otázka č. 13) **Pokud byste se stal(a) svědkem nebo obětí domácího násilí, vyhledal(a) byste pomoc?**

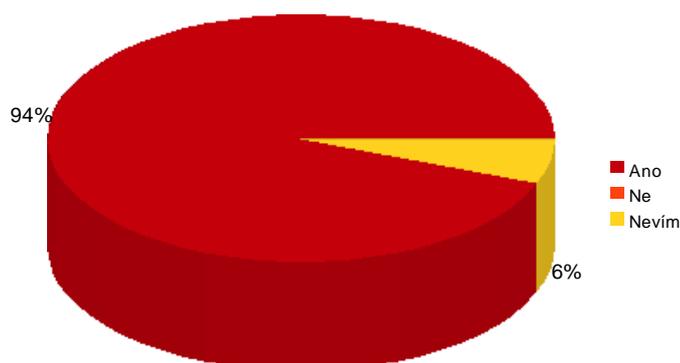
Otázka v dotazníku pod číslem 13 zněla: „Pokud byste se stal(a) svědkem nebo obětí domácího násilí, vyhledal(a) byste pomoc?“ Ověřilo 50 respondentů (100 %). 48 odpovědělo ano (96 %), 2 respondenti uvedli, že ne (4 %).

Otázka č. 14) **Kdo může, podle Vašeho názoru, pomoci osobám ohroženým domácím násilím?**

V otázce číslo 14 měli respondenti vybrat z více možností institucí, které pomáhají osobám ohroženým domácím násilím. Odpovědělo 50 respondentů, tedy (100 %) Všechny uvedené organizace z nabídky v otázce zahrlo 40 respondentů (80 %). Policii ČR a Intervenční centra vybral 1 respondent (2 %). 3 osoby uvedly pouze PČR a azylové domy (6 %) a 6 respondentů uvedlo jako jedinou instituci Policii České republiky (12 %).

Otázka č. 15) **Domníváte se, že i násilná osoba domácího násilí potřebuje odbornou pomoc?**

Na poslední otázku v dotazníku odpovědělo 50 respondentů (100 %). 47 respondentů je toho názoru, že i násilná osoba domácího násilí potřebuje odbornou pomoc (94 %). 3 respondenti na tuto otázku odpověděli neví (6 %). Žádný nevedl možnost ne (0 %).

5.3 Závěr průzkumu

Bakalářská práce je zaměřena na problematiku domácího násilí. Pro získání dat jsem využila metodu dotazníkového šetření. Celkový počet respondentů byl padesát, z toho 29 žen a 21 mužů. Respondenti byli osloveni ze státní i soukromé sféry olomouckého regionu. Dotazník byl sestaven z patnácti otázek a všech padesát respondentů odpovědělo na všechny otázky. V časovém rozmezí leden – únor 2010 jsem dotazníky osobně předala nebo zaslala elektronickou poštou.

Ve své práci jsem si stanovila dva cíle. **První cíl:** zjistit znalost pojmu „domácí násilí“ u veřejnosti. **Hypotéza H1:** předpokládám, že více než 80 % respondentů pojem „domácí násilí“ zná.

Hypotéza H1 byla verifikována. Respondentům jsem položila jednak přímou otázku: znáte pojem „domácí násilí“? Všichni respondenti, tedy 100 % odpověděli **ano**. V následující otázce měli respondenti pod tento pojem přiřadit jednotlivé projevy domácího násilí. 43 respondentů uvedlo všechny zmíněné formy domácího násilí. Ostatní volili vždy jen jednu možnost. Stejně tak tomu bylo u otázky na znalost znaků domácího násilí. 45 respondentů označilo všechny správně uvedené varianty, 5 osob vybralo pouze jeden znak.

Z výše uvedeného vyplývá, že se sice naprostá většina dotázaných domnívá, že zná pojem „domácí násilí“, ale ne všichni jsou již schopni pod pojem zařadit všechny projevy domácího násilí, což pak následně vede k tomu, že by v případě nutnosti nebyli schopni rozpoznat jeho neklamné signály.

Druhý cíl: ověřit, zda má široká veřejnost dostatek informací o institucích pro pomoc obětem domácího násilí. **Hypotéza H2:** předpokládám, že většina respondentů má **nedostatek** informací o institucích pomáhajících obětem domácího násilí. **Tato hypotéza byla verifikována.** Na otázku, zda respondenti znají nějakou organizaci, která se zabývá pomocí obětem „domácího násilí“, odpovědělo pouze 19 respondentů **ano** a dokázalo alespoň jednu organizaci jmenovat. Zbývajících 31 respondentů odpovědělo, že žádnou takovou organizaci nezná. Stejně tak při otázce: kdo může pomoci osobám ohroženým domácím násilím, všechny správné varianty uvedlo 40 respondentů. Ostatních 10 respondentů uvedlo vždy pouze jednu, nejvíce dvě varianty, což je dle mého názoru nedostačující. Neznalost těchto organizací může být překážkou v řešení problematiky domácího násilí.

Závěr

Na stránkách mojí práce jsem se snažila uceleně probrat problematiku domácího násilí. O domácím násilí toho za poslední léta bylo napsáno již mnoho. Je bezpochyby dobré, že se problému domácího násilí věnuje taková pozornost. Nárůst domácího násilí považuji za nejpálčivější problém. Problém, který se netýká jen těch, kteří s tímto násilím přišli fyzicky do kontaktu. Problém, kterým by se měla zabývat celá společnost. Domácí násilí však ve své podstatě není pouze společenský nebo politický problém – je to utrpení, jež prožívají jednotliví lidé, kteří si nezaslouží žít v hanbě, bolesti a ponížení spojenými s domácím násilím.

Nejvíce alarmující je násilí v partnerství, kde vyrůstají nezletilé děti. V závěrečné práci se nejvíce věnuji právě této problematice. Od teoretické části, kde obecně popisuji pojem a obsah fenoménu domácího násilí se postupně dostávám k osobě pachatele – agresora a k osobnosti oběti. Domácí násilí zahrnující děti je podrobně popsáno ve druhé kapitole práce. Dopad, který má toto násilí na děti, bývá často devastující. Děti mohou být přímými oběťmi nebo jsou jen svědky. Je prokázáno, že násilí mezi rodiči je pro děti těžkým traumatickým zážitkem. Vnímají situaci velmi intenzivně a negativní dopady domácího násilí si s sebou často nesou až do dospělosti.

Ve třetí kapitole bakalářské práce se zabývám postupem policie v případech domácího násilí na místě incidentu a dále výslechem dítěte orgány činnými v trestním řízení. Obě uvedené situace jsou pro děti traumatizující a zátěžové. Při nesprávném postupu policie i zde může dojít k nezvratným změnám na dětské psychice. Ve své práci jsem se snažila co nejlépe zhodnotit zejména postup policie v případech, kdy jsou násilí přítomny děti. Využívám tak nejen své zkušenosti z praxe jako policistka, ale i poznatky z odborné literatury, seminářů a konferencí z České republiky i ze zahraničí. Při sběru dat jsem byla velmi příjemně překvapena k jak velkému posunu, v pozitivním slova smyslu, právě v této problematice u nás došlo. V minulých letech byla problematika domácího násilí v České republice více méně přehlížena, čemuž ještě donedávna odpovídala i právní úprava v této oblasti. Během posledních let se však situace natolik změnila, že dnes lze naši republiku bezesporu označit za stát, který aktivně bojuje s tímto negativním fenoménem. Dnešní právní úprava domácího násilí a jeho možnosti řešení jsou na úrovni vyspělých států Evropské unie. Jisté mezery sice ještě existují, například lze zcela jistě zefektivnit práci a programy na pomoc násilnému partnerovi. Podle mého názoru je to jen otázka času, kdy budou tyto mezery vyplněny. Z přijaté

právní úpravy je zřejmé, že stát i celá společnost tento problém berou vážně a budou ho chtít v dohledné budoucnosti dořešit po všech jeho stránkách.

Jedním z cílů této práce bylo ověřit znalost pojmu domácí násilí a následně zjistit, zda má široká veřejnost dostatek informací, jak se zachovat, pokud se stane svědkem nebo obětí domácího násilí. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že se sice naprostá většina dotázaných domnívá, že zná pojem „domácí násilí“, ale ne všichni jsou již schopni pod pojem zařadit všechny projevy domácího násilí, což pak následně vede k tomu, že by v případě nutnosti nebyli schopni rozpoznat jeho neklamné signály. Při ověřování znalostí u respondentů, které instituce mohou pomoci osobám ohroženým domácím násilím, jsem zjistila, že tyto jsou nedostačující. Neznalost těchto organizací může být překážkou v řešení problematiky domácího násilí.

K řešení dané problematiky by jistě přispělo opakování reklamních spotů, které by mohly být agresivnější, aby upoutaly pozornost nebo roznos letáků na veřejně přístupná místa. Za nejdůležitější však považuji výchovu veřejnosti k tomu, aby nebyla lhostejná k problémům svého okolí. Společnost musí dát jasně najevo, že domácí násilí netoleruje. Důsledkem toho bude, že toleranci k domácímu násilí nebudou dědit další generace.

Resumé

Bakalářská práce pojednává komplexně o problematice domácího násilí, především o jeho dopadu na děti. Celá práce je členěna na část teoretickou a praktickou. Teoretická část je následně rozdělena do tří základních témat. V první části je vymezena definice domácího násilí, rozdělení na znaky, typy a fáze obecně. Podrobněji je popsán profil agresora a oběti domácího násilí. Druhá část je zaměřena především na dítě v postavení svědka či oběti domácího násilí. Detailně je rozebrán syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte spolu se zvláštními formami týrání a zneužívání. Nejvíce pozornosti v práci je věnováno ničujícím následkům a dopadu domácího násilí na dítě. Na druhou část navazuje kapitola postup policie v případech domácího násilí od prvotního jednání přímo na místě incidentu po samotné zpracování případů orgány činnými v trestním řízení. Dostatečný prostor je věnován problematice výslechu dítěte orgány činnými v trestním řízení. Praktická část se opírá o šetření formou dotazníku, který je zaměřen zejména na znalost pojmu „domácí násilí“ a ověření informovanosti široké veřejnosti jak by postupovali v případech, že se s domácím násilím v jakékoli formě v životě setkají.

Anotace

Bakalářská práce „Dítě jako svědek a oběť domácího násilí“ komplexně popisuje problematiku domácího násilí, především jeho dopady na děti. Domácí násilí je v práci popsáno jako sociálně patologický problém naší společnosti s devastujícími dopady na dítě, které je mu vystaveno. Značná pozornost je pak věnována postupu policie na místě domácího násilí v případech, kdy jsou přítomny děti a následně výslech dítěte orgány činnými v trestním řízení, na předpoklady a překážky získání dětského svědectví. Význam práce spočívá ve snaze poukázat na danou problematiku a zmapovat systém odhalování a pomoci v praxi.

Klíčová slova

Dítě, svědek, oběť, domácí násilí, pachatel, agresor, výslech

Annotation

The bachelor's thesis "Child as a Witness and a Victim of Domestic Violence" describes the issue of domestic violence in global, especially its impacts on children. Domestic violence in the thesis is defined as a socially pathological problem of our society having devastating impacts on the child who is exposed to it. Much attention is paid to practices of the Police on the spot of domestic violence in cases, where children are present, furthermore to examination of the child by the bodies responsible for criminal proceedings, to premises and obstacles to obtain child's evidence. The significance of this thesis lies in an effort to point at the issue and maps the system of detection and help in practice.

Key words

Child, witness, victim, domestic violence, offender, aggressor, examination of a witness

Seznam použité literatury

1. BUSKOTTE, A. *Z pekla ven, žena v domácím násilí*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2008, 176 s.
ISBN 978-80-251-1786-6
2. CONWAYOVÁ, H.,L. *Domácí násilí*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2007, 158 s.
ISBN 13-741-007-02
3. DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH Z., MATĚJČEK Z. a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1995, 248 s.
ISBN 80-7169-192-5
4. HANUŠOVÁ J. *Násilí na dětech – syndrom CAN*. 1. vyd. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, 24 s. ISBN 80-86991-78-4
5. HANUŠOVÁ J. *Sexuální zneužívání*. 1. vyd. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, 36 s. ISBN 80-86991-64-4
6. HIRIGOYEN M., F. *Psychické násilí v rodině a v zaměstnání*. 1. vyd. Praha: Vyd. Academia, Nakladatelství věd ČR, 2002, 229 s. ISBN 80-200-0994-9
7. ŠPECIÁNOVÁ Š. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. 1. vyd. Praha: Linde, 2003, 156 s. ISBN 80-86131-44-0
8. ŠPECIÁNOVÁ Š. *Sociálně – právní ochrana dětí*. 1. vyd. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007, 36 s. ISBN 978-80-86991-27-6
9. VANÍČKOVÁ E., PROVAZNÍK K. a kol. *Sexuální násilí na dětech*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, 118 s. ISBN 80-7178-286-6
10. WEISS P. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005, 264 s.
ISBN 80-247-0929-5
11. Záznamy a poznatky ze XIX. Odborné konference v Pardubicích, 3.-5.12.2008 na téma „*Domácí násilí na dětech, partnerech a seniorech*“, pořádaná MPSV ve spolupráci se Společností sociálních pracovníků ČR a Pardubickým krajem.
12. Záznamy ze semináře na Maltě, příspěvek komisař, Skupina domácího násilí, Policejní sbor Malty, CASSAR, M. „*Domácí násilí – dopad na děti*“, 2007
13. Záznamy ze školení PČR Prostějov , lektor - Intervenční centrum pro osoby ohrožené domácím násilím Olomouckého kraje, ŠEVČÍK D. „*Domácí násilí – situace v ČR*“, 2008
14. Zákon č. 141/1961 Sb. Trestní řád
15. Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky

Neperiodické účelové publikace

1. Bulletin odboru prevence kriminality MV ČR. *Za zavřenými dveřmi – I. Domácí násilí*. Praha: MV, odbor prevence kriminality a redakce časopisu Policista, 2001
2. Bulletin odboru prevence kriminality MV ČR. *Za zavřenými dveřmi – II. Domácí násilí*. Praha: MV, odbor prevence kriminality a redakce časopisu Policista, 2003
3. Časopis. *Co dělat, když ... ?, Rady a informace pro oběti násilí a trestných činů*. Nymburk, Beroun: pracovníci občanské poradny, 2008, projekt č. CZ. 04.1.O5/3.2.04.4./5342
4. Časopis. *Pomoc obětem násilí a trestných činů ve Středočeském kraji*. 2008, 48 s. projekt č. CZ. 04.1.O5/3.2.04.4./5342
5. Časopis. *Informační servis prevence kriminality – říjen 2009*. Praha: MV, odbor prevence kriminality, 2009, 42 s.
6. Časopis. *Informační servis prevence kriminality – listopad/prosinec 2009*. Praha: MV, odbor prevence kriminality, 2009, 52 s.
7. Časopis. *Násilí v rodině*. Praha: Bílý kruh bezpečí za podpory Ministerstva zdravotnictví, 1995
8. Publikace. *Průvodce dětského svědka v trestním řízení*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2005
9. VANÍČKOVÁ E. *Národní strategie prevence násilí na dětech v ČR na období 2008 – 2018*. Úřad vlády ČR

Odkazy na webové stránky

- <http://bkb.cz/>
- <http://domacinasili.cz/>
- <http://donalinka.cz/>
- <http://kverek.webpark.cz/>
- <http://linkabezpeci.cz/>
- <http://mvr.cz/>
- <http://policie.cz/>

Seznam příloh

Příloha č.1. Dotazník

Příloha č.2. Desatero pro používání loutek Jája a Pája

Příloha č.3. Sara DN – pomůcka pro policisty

Příloha č. 1

DOTAZNÍK Problematika domácího násilí

Jmenuji se Eva Čeplová, jsem studentkou třetího ročníku oboru Sociální pedagogika Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulty humanitních studií v Brně. Ukončení studia je podmíněno vypracováním bakalářské práce, jejíž součástí je průzkum formou dotazníkové metody. Dotazník je anonymní. Data získaná průzkumem budou použita pouze ke zpracování bakalářské práce.

Odpovídat budete většinou **zakroužkováním** pro Vás přijatelné odpovědi.

Děkuji vám za vyplnění dotazníku.

Eva Čeplová

1) Doplňte: Věk:

2) Pohlaví: muž žena

3) Nejvyšší dosažené vzdělání:

- a) základní
- b) vyučení bez maturity
- c) vyučení s maturitou
- d) střední s maturitou
- e) vyšší odborné
- f) vysokoškolské

4) Znáte pojem „domácí násilí“?

- a) ano
- b) ne

5) „Domácí násilí“ považujete za:

- a) přestupek
- b) trestný čin

6) Kterou z uvedených možností, dle Vašeho názoru, lze zařadit pod pojem „domácí násilí“?

(můžete zatrhnout více možností):

- a) ponižování, zastrašování
- b) urážky, vydírání
- c) fyzické násilí
- d) nevím

7) Stal(a) jste se někdy obětí některého níže uvedeného jednání ze strany člena rodiny? např. otec-matka, manžel-manželka, partner-partnerka? (můžete zatrhnout více možností)

- a) ponižování, zastrašování
- b) urážky, vydírání

- c) fyzické násilí
 - d) ne, s takovým jednáním jsem se nikdy nesetkal(a)
- 8) Domníváte se, že domácí násilí má nějaký dopad na děti, které jsou mu přítomny?
- a) ano
 - b) ne
 - c) nevím
- 9) Co byste zařadil(a) mezi **znaky** domácího násilí? (můžete zatrhnout více možností)
- a) průběh v soukromí, beze svědků
 - b) nárůst intenzity násilí
 - c) dlouhodobost, násilí na pokračování
 - d) nevím
- 10) Myslíte si, že v rámci současné platné legislativy může policista vykázat agresora z bytu nebo domu užívaného společně s obětí?
- a) ano
 - b) ne
- 11) Znáte nějakou organizaci, která se zabývá pomocí obětem „domácího násilí“?
- a) ano (vypište)
 - b) ne
- 12) Která ze skupin je v partnerských vztazích statisticky **nejvíce** zneužívána?
- a) ženy
 - b) muži
 - c) děti
 - d) senioři
 - e) zdravotně postižení
- 13) Pokud byste se stal(a) svědkem nebo obětí „domácího násilí“, vyhledal(a) byste pomoc?
- a) ano
 - b) ne
- 14) Kdo může, dle Vašeho názoru, pomoci osobám ohroženým domácím násilím? (můžete zatrhnout více možností)
- a) Policie České republiky
 - b) Intervenční centrum
 - c) Krizové centrum
 - d) Azylové domy
 - e) nevím
- 15) Domníváte se, že i násilná osoba domácího násilí potřebuje odbornou pomoc?
- a) ano
 - b) ne
 - c) nevím

Příloha č. 2

Desatero zásad pro požívání loutek JÁJA a PÁJA

1. Důkladně znát celý případ, posudky a expertizy.
2. Připravit si i písemně okruhy otázek s ohledem na věk dítěte a seznámit se záměry všechny zúčastněné.
3. Vytvořit podmínky pro nerušený výslech (telefony, odchody a příchody dalších).
4. Záznamovou techniku používat nenápadně.
5. Při navazování kontaktu dbát na věk dítěte a povahu případu včetně slovníku, pro děti pochopitelného.
6. Loutky představit, nevnucovat je, nechat je dítětem „ohmatat“, pojmenovat, seznámit se.
7. Výslech vést tak, aby byla zajištěna spontánnost výpovědi, vyvarovat se emočně zabarveného reagování na dětskou manipulaci s loutkou či jeho verbální projev.
8. Při únavě dítěte či přechodu do spontánní hry s loutkami, nesouvisející s případem, výslech přerušit a dítě zaměstnat jinak.
9. Po ukončení výslechu nechat dítě s loutkou pohrát, rozloučit se, pochválit je, „odvést“ je do pozitivní reality.
10. Zabezpečit přepis celého výslechu do protokolární formy.

(Zdroj: PLŠKOVÁ, A. *Kriminalistický sborník*, XXXIX/1995, č. 9, s. 329 – 336

LAŠEK, J. *Kriminalistický sborník*, XL/1996, č. 6, s. 203 – 205)

Foto č.1. „JÁJA A PÁJA“

Foto č.2. „JÁJA A PÁJA“

sara dn
pomůcka pro policisty

sara dn

3x5 otázek
na rizikové faktory

OTÁZKY ke zjištění rizika eskalace domácího násilí

DOMÁCÍ NÁSILÍ

Domácí násilí (dále jen dn) je především fyzické, psychické anebo sexuální násilí, ke kterému dochází mezi blízkými osobami. O domácí násilí se jedná vždy, pokud jsou přítomny všechny následující znaky.

KLÍČOVÉ ZNAKY DN

- 1) OPAKOVÁNÍ A DLOUHODOBOST** – z jednoho útoku jakéhokoli charakteru ještě nelze určit, zda jde o domácí násilí. Může to však být jeho začátek. *Ptejte se na minulé incidenty, na předešlé zákroky PČR, na úrazy apod.*
- 2) ESKALACE** – domácí násilí se stupňuje od útoků proti lidské důstojnosti k fyzickým útokům až k závažným trestným činům ohrožujícím zdraví a život. *Ptejte se, jak často se incidenty opakují a zda roste intenzita útoků či výhrůžek.*
- 3) JASNÉ A NEZPOCHYBNITELNÉ ROZDĚLENÍ ROLEÍ** na ohroženou osobu a násilnou osobu – domácí násilím nejsou vzájemná napadání, hádky, rvačky, spory, kde je rovné nebo střídavé postavení stran incidentu. *Ptejte se, kdo je ohrožen a kdo ubližuje.*
- 4) NEVEŘEJNOST** – domácí násilí probíhá zpravidla za zavřenými dveřmi bytu či domu, stranou společenské kontroly. *Ptejte se, kdy a kde k násilí dochází.*

sara dn

SOUBOR RIZIKOVÝCH FAKTORŮ KE ZJIŠTĚNÍ HROZBY BUDOUČÍHO DN

V případě, že na místě zákroku identifikujete situaci jako domácí násilí, doporučujeme vám položit následující katalog otázek. Ty pomohou vám i ohroženým osobám uvědomit si reálné riziko současného a budoucího ohrožení. Zdrojem informací, tj. osobou, která na otázky odpoví, může být ohrožená osoba, oznamovatel (např. sousedé), ale i násilná osoba.

Otázky jsou orientačním vodítkem a slouží k rychlému a správnému rozhodnutí o dalším postupu. Otázky pokládejte v souvislosti s aktuálním incidentem a zajímejte se také o incidenty předchozí, protože domácí násilí je násilím na pokračování. V této fázi zákroku není nutné provést písemný záznam, je-li to možné, doporučuje se pořídit záznam zvukový.

K vyhodnocení budoucího možného rizika dn použijte vlastní úvahu. Zvažte další kroky a opatření. Ze škály možných opatření zvolte vždy takové, které bude s přihlédnutím ke konkrétní situaci maximálně bezpečné pro ohroženou osobu.

Například:

- přiveďte další policisty
- zvažte opatření podle trestního řádu nebo zákona o PČR
- po 1. 1. 2007 zvažte „vykázání“ podle zákona č. 135/2006 Sb.
- doporučte azylové zařízení nebo jiné bezpečné místo
- počtete ohroženou osobu o bezpečnostním plánu
- informujte OSPOD o dětech v rodině
- předejte ohrožené osobě kontakt na DONA linku

NÁSILÍ VE VZTAHU K BLÍZKÉ OSOBĚ

ODDÍL 1

- 1) Dopouští se násilná osoba závažného fyzického nebo sexuálního násilí?**
– např. fyzické útoky a sexuální násilí, pokusy o ně, použití zbraní
- 2) Vyhrožuje závažným násilím, sděluje své násilné úmysly?**
– např. vyjadřuje vražedné nebo agresivní myšlenky, plány, ničí oblíbené věci ohrožené osoby
- 3) Dochází ke stupňování fyzického/sexuálního násilí nebo výhrůžek a úmyslů ze strany násilné osoby?**
– např. zvyšuje se krutost, četnost nebo různorodost násilných činů, výhrůžek nebo úmyslů
- 4) Porušuje násilná osoba příkazy soudu a jiná nařízení?**
– např. podmínky kauce, zkušební doby, podmíněčného propuštění, trestu zákazu pobytu, společenské záruky, probace aj.
- 5) Má násilná osoba názory a postoje, které schvalují násilí?**
– např. vyznává a omlouvá zneužívání moci a různé formy násilí, trpí chorobnou žárlivostí, má potřebu ovládat blízké osoby, zlehčuje nebo popírá dn

ODDÍL 2

OBECNÉ SKLONY NÁSILNÉ OSOBY K NÁSILÍ

- 1) Dopouští se obecné kriminality?**
– jedná násilná osoba antisociálně na veřejnosti (tj. mimo domácí násilí), existují informace o takovém chování, je držitelem zbraně
- 2) Jsou informace o problémech v předchozích vztazích?**
– měla násilná osoba problém vytvořit a udržet dlouhodobý důvěrný vztah (opakované opouštění partnera, násilí ve vztahu)
- 3) Má násilná osoba pracovní nebo finanční problémy?**
– např. je dlouhodobě bez zaměstnání, často mění zaměstnání, má výrazné finanční obtíže
- 4) Má násilná osoba problémy s toxikomanii a jinými závislostmi?**
– např. problémy spojené s užíváním nelegálních drog, alkoholu nebo předepsaných léků, s hráchkou závislostí např. na automatech
- 5) Má násilná osoba problémy v oblasti duševního zdraví?**
– např. evidentní známky narušení kontaktu s realitou, extrémní chování vybočující mimo normu

ODDÍL 3

ZRANITELNOST OHROŽENÉ OSOBY

- 1) Chová se ohrožená osoba rozporuplně ve vztahu k násilné osobě?**
– přestože se chce od násilné osoby odpoutat, udržuje s ní pravidelné nebo nepravidelné kontakty, popírá a omlouvá akce násilníka, svaluje vinu na sebe
- 2) Má z násilné osoby extrémní strach?**
– tzn. hladina strachu výrazně ovlivňuje její sebeobranu chování, strach ohroženou osobu traumatizuje a ochromuje její jednání
- 3) Má ohrožená osoba problém se zajištěním svého bezpečí?**
– riziko je veliké, pokud ohrožená osoba nemá znalosti o tom, kde a jak hledat pomoc, není schopna zajistit své bezpečí, nezná svá práva, má malé nebo žádné kontakty s přáteli a s původní rodinou
- 4) Existují objektivní překážky, které brání zajištění bezpečí pro ohroženou osobu (nejenom v místě bydliště, ale i v zaměstnání)?**
– tato místa nezaručují bezpečí, chybí podpora od jiných osob, zdroje pomoci nejsou rychle a lehce dosažitelné, existuje problém s dopravní obslužností
- 5) Má ohrožená osoba závažné osobní problémy?**
– např. problémy se zaměstnáním, s financemi, problémy právního rázu, mentální problémy, problémy s užíváním návykových látek